

1980 m. Vienos Konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių ir elektroninė komercija

Mindaugas Civilka,
Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, 2054 Vilnius
Tel. 366 179; faks. 366 161

Anotacija.

Šiame straipsnyje stengiamasi išanalizuoti ir įvertinti iššūkius, kuriuos itin sparčiai besivystančios modernios komunikacijų formos ir metodai pateikia tradicinėms ir visuotinai pripažintoms sutarčių teisės taisyklėms, įvirtintoms 1980 m. JT Vienos Konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių. Šis straipsnis analizuoja ir interpretuoja 1980 m. Vienos Konvencijos nuostatas naujų komercinių komunikacijų – EDI, elektroninio pašto, interneto ir pan. kontekste. Straipsnyje bandoma suformuluoti doktrinoje ir praktikoje įsivertinamus skirtingus požiūrius į elektroninių pranešimų ir pačių sutarčių įsigaliojimo vietą bei laiką, taipogi į reikalavimus formos atžvilgiu ir tokiu būdu pateikti galimus atsakymus į progresyviai evoliucionuojančios elektroninės komercijos diktuojamus poreikius. Straipsnyje bandoma įrodyti, kad 1980 m. Vienos konvencijos nuostatos suformuoja išsamią ir nuoseklią teisinę sistemą, sugebančią efektyviai ir adekvačiai reaguoti į modernių komunikacijų technologijų keliamus reikalavimus.

Annotation.

The author of the article aspires to survey and assess challenges, provided by the exponentially developing modern communication techniques to the traditional and unified rules of contract law, embodied in the universally recognised and accepted international set of rules – UN Vienna Convention on International Sales of Goods Contracts of 1980. The author analyses and interprets the provisions of UN Vienna Convention on International Sales of Goods Contracts of 1980 in the light of modern commercial communications, such as Electronic Data Interchange (EDI), electronic mail, Internet, etc. The author seeks to formulate different approaches generated by the doctrine and practise in respect of the time and place of enforceability of electronic data messages and contracts as well as formalities required and thereby suggests possible reaction to the needs of progressively evolutionising electronic commerce. It is shown, that the provisions of the UN Convention on International Sales of Goods Contracts are forming a coherent and inclusive body of law, well suited to deal adequately and appropriately with the modern communication techniques.

TURINYS

TURINYS	1
1. Įvadas	2
2. Konvencijos taikymas elektroninei komercijai.....	3
3. Elektroninių pranešimų galiojimas.	4
3.1. Elektroninės komercijos sąvoka ir prigimtis.....	5
3.2. Elektroniniai pranešimai komercijoje.....	6
3.3. Konvencijos nuostatos.	9
3.3.1. Ikisutartiniai pranešimai.	9
3.3.2. Sutartiniai pranešimai.	12
4. Formalumai	13
4.1. Reikalavimai formos atžvilgiu.....	13
4.2. Kada yra reikalaujama formalumų?.....	15
5. Apsikeitimo duomenimis susitarimai.	15
6. Išvados.	16
Literatūros sąrašas:	16

1. Įvadas.

Nuo JT Vienos Konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (toliau –Konvencija) [6] priėmimo 1980 m. jau praėjo daugiau nei 20 m. Nuo jos priėmimo 1980 metais, Konvenciją ratifikavo ar prie jos prisijungė 56 valstybės, bylų skaičius, kuriose buvo pasiremta Konvencijos nuostatomis 1999 m. metais pasiekė apie 600 [59, p. 6], o Konvencijos tematika ko gero plačiausiai ir nuodugniausiai nagrinėta visame pasaulyje. Tai nedviprasmiškai liudija apie tai, kad Konvencija – ko gero labiausiai vykęs komercinės teisės unifikavimo pavyzdys. Tačiau nuo jos priėmimo labai smarkiai pasikeitė momentinės verslo ryšio priemonės ir metodai, pradėtos diegti ir itin platų pritaikymą įgavo naujos technologijos, tokios kaip faksas, EDI (ang. *Electronic Data Interchange*, liet. *elektroninis pasikeitimas duomenimis*) [Plačiau žr. 11, p. 1645; 54; 28, p. 1717], elektroninis paštas (angl. *electronic mail*)¹ ir galiausiai – internetas [33, p. 132; 28, p. 1647; 26, p. 1-2; 63, p. xxxi-xxxiii].² Iš pačios Konvencijos 13 straipsnio formuluotės tampa aišku, kad šios modernios technologijos nebuvo prieinamos jos rengimo metu, nes jis užsimena tik apie telegramą ir teleksą. Vienas iš literatūroje dažniausiai randamų kritikos Konvencijos atžvilgiu pagrindimų – būdama nekintančiu ir statišku teisės normų rinkiniu, ji labai sustingdo ir suakmenina pačią teisę, nes Konvencijos nebeįmanoma pakeisti, priderinti, adaptuoti prie sparčiai kintančių ir ypatingu dinamiškumu bei įvairialypiškumu pasižyminčių komercinių santykių. Tokiu būdu baiminamasi, kad ilgai Konvencija ne tik kad nebesugebės įgyvendinti vieno pagrindinių savo tikslų – pašalinti barjerus tarptautinei prekybai³, bet pati taps komercinių santykių vystymosi bei plėtotės stabdžiu. Šio amžiaus padiktuotas imperatyvas, kuris pastarąju metu įgyja netikėtus aspektus ir modifikuotą prasmę, teigiantis, kad teisė turi stengtis kiek įmanyma neatsilikti nuo technologinių ir komercinių vystymųsi, elektroninės komercijos atžvilgiu reikalauja, kad būtų įtvirtintos aiškios ir stabilios taisyklės, garantuojančios teisinį aiškumą, nuspėjamumą bei teisinių santykių stabilumą [12, p. 1469-1470].

Nors Konvencija neabejotinai pasižymi ypatinga mokslinių tyrimų gausa, tačiau pastangų įvertinti ir išsiaiškinti jos nuostatų reikšmę, pasekmes bei apskritai – pritaikomumą elektroninės komercijos atžvilgiu dar vis stinga. Tiesa, šia tematika galima rasti keletą pavienių straipsnių (pvz. *Eiseln S., Electronic Commerce and the UN Convention on Contracts for the International Sales of Goods 1980 // The EDI Law Review, 1999, No. 6; Renaud Sorieul, The UN Convention on Contracts for International Sale of Goods as a set of uniform rules for electronic commerce // Business Law International, 2000 September, issue No. 4*), tačiau fundamentalesnių, išsamusių ir gilesnių studijų akivaizdžiai trūksta.

Šis straipsnis yra mokslinio pobūdžio ir jame bandoma teisiniu aspektu panagrinėti progresyviai evoliucionuojančios elektroninės komercijos diktuojamus poreikius tradicinei, popierinei sutarčių teisės aplinkai. Jo pagrindinis tikslas ir uždavinys - išnagrinėti bei įvertinti pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo, galiojimo ir vykdymo klausimus Konvencijos teisinės sistemos prasme itin sparčiai tobulėjančių technologijų plėtotės ir besivystymo kontekste. Šiame straipsnyje bus bandoma išsiaiškinti pagrindinius klausimus ir problemas, kurias 1980 m. Konvencijai kelia vis platesnis ir dažnesnis modernių technologijų panaudojimas pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo ir vykdymo procese. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad šiame straipsnyje bus visų pirma stengiamasi išanalizuoti ikisutartinių ir sutartinių pranešimų įsigaliojimo laiką ir vietą. Konvencijos prasme tai tiesiogiai susiję su akcepto ir ofertos įsigaliojimo momentu ir vieta (nes tiek akceptas, tiek ir oferta Konvencijos prasme yra išreiškiami būtent pranešimais). Dar daugiau, pačių pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo laikas ir vieta yra tiesiogiai apspręsti būtent akcepto įsigaliojimu, nes pagal Konvenciją sutartis laikoma sudaryta tuo momentu, kai įsigalioja ofertos akceptas⁴. Visgi, šiame straipsnyje pagrindinis dėmesys bus teikiamas pranešimų *per se* analizei, specifinius ofertos ir akcepto klausimus paliekant nuošalyje. Straipsnyje bus stengiamasi paliesti

¹ *Elektroninis paštas* - sistema, įgalinanti persiųsti žinutes, pranešimus ir dokumentus. Jos funkcionavimas pagrįstas *Secure Mail Transfer Protocol* (SMTP). Kuomet žinutė yra išsiunčiama, ji laikoma gavėjo serveryje, įgalinančiame gavėją ją pasiekti. Aplikacinis protokolas, gavėją įgalinantis pasiekti žinutę – *Post Office Protocol* (POP). Atvirkštinis procesas naudojamas siunčiant pranešimus. E-pašto adresu sistema yra sukurta kaip tinklapių domenų vardai, o tai reiškia, kad yra labai sunku nustatyti fizinę pardavėjų ir pirkėjų buvimo vietą. Iš esmės, siunčiant pranešimą, vartotojo programa žinutę iš pradžių nusiunčia siuntėjo pašto serveriui. Ši programa gali būti vykdoma tiek tame pačiame kompiuteryje kaip ir vartotojo programa, tiek ir visiškai kitame kompiuteryje, kuris gali būti bet kur. Tada siuntėjo pašto serveris žinutę persiunčia gavėjo pašto serveriui. Gavėjas naudoja programą, kuri įgalina prieiti prie bet kokios žinutės, kurią saugo jo pašto serveris. Šis serveris taipogi gali būti tiek paties gavėjo kompiuteryje, tiek ir visiškai kitame kompiuteryje, kuris gali būti bet kur. Elektroninis pranešimas gali būti nusiųstas tiesiogiai gavėjo serveriui, arba gali keliauti per keletą skirtingų serverių, prieš pasiekiant gavėją. Serveriai taipogi gali saugoti arba net ieškoti, sekoti tokias žinutes. Bet koku atveju, siuntėjas negali būti tikras, kada jo išsiųsta žinutė pasieks gavėją ar kontroliuoti jos siuntimo. [41, p. 295].

² *Internetas* - kompiuterinių ir telekomunikacinių įrenginių/prietaisų kolektyvinė sankaupa, apimanti įrenginius ir operacinę programinę įrangą, kuri apima tarpusavyje sujungtą pasaulinį tinklą, naudojantį ir veikiančią *Transmission Control Protocol/Internet Protocol* pagrindu (arba bet kokių kitų vėlesnių ar ankstesnių protokolų), įgalinančių priimti ir perduoti bet kokios prigimties ir rūšies informaciją [41, p. 431-432].

³ Žr. Konvencijos preambulę.

⁴ Konvencijos 23 straipsnis. Be abejo, būtina turėti omenyje tai, kad kontrakto sudarymo laiko ir vietos nustatymo taisyklės nėra tapačios ikisutartinių pranešimų, kurių apsikeitimo pasekmėje ir yra sudaromas kontraktas, įsigaliojimo laiko ir vietos nustatymą apsprendžiantiems teisiniams kriterijams. Tai paaiškintina tuo, kad Vienos Konvencija įtvirtina tipinę kontraktų sudarymo dichotomiją – pranešimas, kuris turi būti tikslą oferta plius pranešimas, turintis tikslą būti ofertos akceptu, yra lygu sudarytai sutarčiai (kontraktui). Visų antra, šiuo požiūriu būtina skirti ikisutartinius pranešimus ir sutartinius pranešimus.

šiuos pagrindinius aspektus: (a) Konvencijos taikymas elektroninei komercijai, kaip pagrindas bet kokiai tolesnei analizei; (b) reikalavimai, kad pranešimai būtų galiojantys ir efektyvūs; (c) reikalavimai formai; (d) EDI susitarimų reikšmė ir vaidmuo. Straipsnyje bus siekiama neapsiriboti vien itk Konvencijos nuostatų analize – bus stengiamasi pateikti kuo išsamesnį, kompleksinį vaizdą, atskleidžiant ir kitų tarptautinės ir nacionalinės teisės aktų ypatumus.

Straipsnio struktūrą lėmė tiek pagrindinių teisės šaltinių, reguliuojančių nagrinėjamą sritį, turinys ir teisės sistema, tiek ir teisės doktrina bei akademiniai darbai, kuriais bus remiamasi.

Siekiant tinkamai ir, kiek tai yra įmanoma, išsamiai ir kompleksiskai, įvairiapusiškai perteikti nagrinėjamą sritį, straipsnyje bus derinami įvairūs nagrinėjimo metodai - lyginamasis, sisteminis, istorinis, statistinis, loginis ir pan.

Atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjama tema teisinės literatūros lietuvių kalba nėra, straipsnyje bus remiamasi tik užsienio autorių darbais, didžiausią dėmesį skiriant fundamentalioms Konvencijos studijoms - Honnold O.J. Uniform Law for the International Sales under the 1980 United Nations Convention (2nd ed). Deventer, 1991, Bianca C.M. and Bonell M.J. Commentary on the International Sales Law – The 1980 Vienna Convention. Milano, 1987; Schlechtriem P. Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods. Oxford, 1998.

2. Konvencijos taikymas elektroninei komercijai.

Konvencijos taikymo apimtis ir sritis yra aiškiai apibrėžiama 1 straipsniu, nustatant santykius, kuriems taikytina Konvencija, 2 straipsniu, išvardinant santykius ir sritis, kurioms jos nuostatos netaikytinos, bei 6 straipsniu, įtvirtinant šalių teisę atsisakyti Konvencijos nuostatų taikymo [33, p. 37; 14, p. 9-20].

Visų pirma, pažymėtina, kad Konvencija taikytina *prekių pirkimo-pardavimo* sutartims⁵. Pirma, pagal Konvencijos 2 (a) straipsnį, ji nėra taikytina vartojimo sutartims. Tai reiškia, kad Konvencija taikytina tik komercinio pobūdžio prekių pirkimo-pardavimo sutartims. Antra, jos taikymo sritis apribota tik *pirkimu-pardavimu*. Galiausiai, Konvencija taikoma tik *prekių* pirkimui-pardavimui. Nors pati Konvencija nepateikia “prekės” sąvokos, jos 2 straipsnis išvardija atvejus, kuriems ji nėra taikytina (pvz. ji netaikytina pirkimui-pardavimui aukcione, akcijų, investicinių vertybinių popierių, apyvartinių dokumentų ar pinigų pirkimui-pardavimui ir pan.).

Konvencijos rengimo metu buvo svarstoma, ar į jos taikymo sritį įtraukti paslaugas, bet ilgainiui buvo nuspręsta apsiriboti tik prekėmis [43, p. 242]. Vienos konferencijos delegatai nusprendė, kad jeigu tam tikras produktas apima ir “prekę” ir “paslaugą”, būtina kiekvienu konkrečiu atveju nustatyti ir įvertinti, kuri jo dalis yra reikšmingesnė, vertingesnė ir pan. Taigi, Konvencijos rengėjai pasisakė už tai, kad kiekvienas pirkimas-pardavimas savo esme ir prigimtimi yra arba prekės arba paslaugos pirkimas-pardavimas, tačiau paslaugų atžvilgiu ‘prekės’ nebuvo detaliau ar išsamiau apibrėžtos⁶.

Kadangi šiuo metu elektroninės komercijos aplinkoje daugiausia tebeprekiaujama būtent ‘prekėmis’ Konvencijos prasme, šiuo požiūriu dėl jos taikymo neturėtų kilti didesnių problemų [49, p. 382]. Visgi, ‘elektroninių, skaitmeninių prekių’ atžvilgiu, tai yra tokių, kurios tiek užsakomos, tiek ir perduodamos elektroniniu būdu, ir kurias pirkėjas sandorio su pardavėju pagrindu gauna informacijos forma į savo kompiuterį ar analogišką įrenginį, šis aiškumas išnyksta. Dažnai nėra aišku, ar konkretus skaitmeninis produktas yra priskirtinas ‘prekei’ ar ‘paslaugai’, todėl kyla sunkumų nustatant, ar jiems iš viso taikytinos Konvencijos nuostatos [33, p. 51-55]⁷. Dar daugiau, vienas ir tas pats skaitmeninis produktas savyje gali talpinti tiek prekės, tiek ir paslaugos elementus, bruožus [Plačiau žr. 39, p. 52-70; 65; 67; 71; 70; 55, p. 231]. Kai kur galima aptikti nuomonių, kad siekiant nustatyti, ar konkretus skaitmeninis produktas yra ‘prekė’ Konvencijos tikslais, yra būtina vadovautis Konvencijos 7 straipsnyje įtvirtintomis Konvencijos aiškinimo taisyklėmis [22, p. 336]⁸.

Elektroninės komercijos kontekste įdomu tai, kad elektra buvo pašalinta iš Konvencijos taikymo srities, o nafta – ne, nors nafta, panašiai kaip ir elektra, turi tam tikrų neapčiuopiamumo požymių. Todėl galima daryti išvadą, kad iš principo iš Konvencijos reguliavimo srities nepašalinamos neapčiuopiamos, fizinio ar materialaus būvio neturinčios prekės. To pasėkoje galima teigti, kad šioje skiriamos riboje, linijoje kaip tik ir egzistuoja skaitmeniniai produktai [33, p. 51, 55]. Todėl siekiant nustatyti, ar konkrečiam skaitmeniniam produktui yra taikytina Konvencija, labiausiai sveikintinas sprendimas būtų – išanalizuoti individualaus skaitmeninio produkto prigimtį, charakteringus bruožus, funkcijas ir nustatyti, ar jie artimesni ‘prekei’ ar ‘paslaugai’.

Galiausiai, pažymėtina, kad Konvencija nepateikia jokių gairių, kaip turėtų būti klasifikuojami skaitmeniniai produktai, todėl galimi du požiūriai. Pirmasis – griežtas termino ‘prekė’ aiškinimas, reikalaujantis fizinio, materialaus pavidalo, formos. To pasėkoje, kadangi skaitmeniniams produktams akivaizdžiai trūksta tokio pavidalo, jie neturėtų būti laikomi ‘prekėmis’ griežtąja šio žodžio prasme ir tokiu būdu nepatekti į Konvencijos reguliavimo sritį. Antrasis būdas – analizuoti, ar sąvoka ‘prekė’ galėtų būti aiškinama ir suprantama

⁵ Konvencijos 1, 2, 3 straipsniai.

⁶ Konvencijos 2 straipsnis.

⁷ Čia O.J. Honnold pabrėžia, kad kompiuterinės programos gali būti pripažįstamos prekėmis Konvencijos prasme.

⁸ F.Diedrich netgi siūlo tam tikslui įsteigti tarptautinį teismą, kuris kaip paskutinė instancija nagrinėtų ginčus, kylančius iš Konvencijos.

plačiau, apimant ir skaitmeninius produktus. Tokia interpretacija turėtų būti pagrįsta Konvencijos tikslais ir uždaviniais. Įdomu pažymėti, kad Europos Sąjunga nematerialius objektus gana vienareikšmiškai traktuoja kaip paslaugas [23], o JAV ir Japonija – kaip reikalaujančius papildomų savybių tam, kad juos būtų galima priskirti paslaugoms [62]. Tačiau kertinis nesutarimo momentas yra nevienodas požiūris į tai, kokie objektai yra laikytini materialiais, o kokie – ne [62].

Visų antra, Konvencija taikytina tik *tarptautiniam* prekių pirkimui-pardavimui, tuo tarpu elektroninė komercija, kuri pagrįsta globaliais tinklais, panaikina ir ištrina skirtumą tarp nacionalinių, vietinių ir tarptautinių sandorių [49, p. 382]. Iš esmės elektroninė komercija siekia sukurti virtualią rinką, kurioje netgi ir labai mažos vertės sandoriai tampa tarptautiniais.

Visų trečia, nors Konvencija iš esmės ir nesiekia sureguliuoti atstovavimo teisinių santykių, nėra aišku, ar ji taikytina ir automatiškai, elektroninių agentų⁹, kompiuterinių programų sudaromų sutarčių atžvilgiu. Kai e-agentų problema buvo diskutuojama UNCITRAL Darbo Grupėje dėl elektroninės komercijos, buvo bendrai susitarta, kad nei kompiuteris, nei koks nors analogiškas įrenginys ar programa negali tapti teisinių santykių subjektu [57].

Aptarus specifinius, tik elektronei komercijai būdingus probleminius Konvencijos taikymo aspektus, yra būtina nors glaustai susipažinti su bendraisiais Konvencijos taikymo pagrindais, įtvirtintais 1 straipsnyje. Konvencija taikytina visoms pirkimo-pardavimo sutartims (kontraktams), jeigu abi sutarties šalys savo verslo vietas turi skirtingose valstybėse, kurios yra Konvencijos dalyvės, arba, kai pagal tarptautinės privatinės teisės normas yra taikytina vienos iš valstybių - Konvencijos dalyvių – teisė. Pirkimo-pardavimo sutarties šalių sutartiniams santykiams Konvencija taipogi taikytina ir tais atvejais, kai šalys tiesiogiai ar netiesiogiai Konvenciją pasirinko kaip jų sutarčiai taikytiną teisę [33, p. 40-45]¹⁰. Taigi, jeigu V, kurio verslo vieta - Vokietijoje (valstybė dalyvė), užsisako prekes iš A, kurio verslo vieta – Australija (valstybė dalyvė), tai jų sudarytai pirkimo-pardavimo sutarčiai bus taikomos Konvencijos nuostatos, jeigu šalys nesusitars jų sutartiniams santykiams, kylantiems minėtos pirkimo-pardavimo sutarties pagrindu, netaikyti Konvencijos nuostatų. Panašiai, jeigu P, kurio verslo vieta – Pietų Afrikos Respublikoje (valstybė ne dalyvė), užsisako prekes iš A, kurio verslo vieta – Austrija (valstybė dalyvė), tai jų sudarytai pirkimo-pardavimo sutarčiai bus taikomos Konvencijos nuostatos, jeigu pagal tarptautinės privatinės teisės normas tokiai sutarčiai yra taikytina Austrijos teisė, kadangi pagal Austrijos konstituciją Konvencija yra laikytina Austrijos nacionalinės teisinės sistemos dalimi [53, p. 15]. Visgi, antros situacijos atžvilgiu reikia būti itin atsargiam – remiantis Konvencijos nuostatomis, keletas valstybių padarė išlygas, kurių pasėkoje Konvencija nėra taikoma, jeigu bent viena iš pirkimo-pardavimo sutarties šalių savo verslo vietą turi valstybėje, kuri nėra Konvencijos dalyvė [15, Art. 95, § 2.1.-2.5]. Todėl, jeigu P, kurio verslo vieta Pietų Afrikos Respublikoje (kuri nėra Konvencijos dalyvė), sudaro pirkimo-pardavimo sutartį su J, kuris savo verslo vietą turi JAV (Konvencijos dalyvė), tai Konvencija nebus taikoma netgi jeigu tarptautinės privatinės teisės normos nurodo į JAV teisę, kaip teisę, taikytiną šalių sudarytai pirkimo-pardavimo sutarčiai, kadangi JAV yra padariusi išlygą Konvencijos 95 straipsnio pagrindu [14, p. 11-13; 47, p. 43-45]. Trečia, jeigu P, kurio verslo vieta Pietų Afrikos Respublikoje (kuri nėra Konvencijos dalyvė), sudaro pirkimo-pardavimo sutartį su V, kurio verslo vieta yra Vokietijoje (Konvencijos dalyvė), ir šalys susitarė jų sudarytai pirkimo-pardavimo sutarčiai taikyti Vokietijos nacionalinę teisę, tai tokiai sutarčiai taipogi bus taikomos Konvencijos nuostatos, nes Konvencija yra laikytina Vokietijos nacionalinės teisinės sistemos dalimi¹¹. Tiesa, labai dažnai šalys, susitardamos dėl tokio pasirinkimo, net neįtaria, kad jų sutarčiai vis dėlto bus taikomos Konvencijos nuostatos, todėl tarptautiniuose komerciniuose santykiuose jos turėtų aiškiai apsispręsti, ar jų santykiams bus taikoma Konvencija ar ne, nes toks pasirinkimas svarbus ne tik jų teisių ir pareigų apimčiai, bet ir jų galiojimui. Visgi, nors šalys gali pasirinkti Konvenciją, kaip jų pirkimo-pardavimo sutarčiai taikytiną teisę, arba atsisakyti jos taikymo, šis jų pasirinkimas ne visada bus galiojantis ir teisiškai įpareigojantis – tokia sutartinė nuostata gali būti pripažinta negaliojančia nacionalinių imperatyvių teisės normų pagrindu, pvz., 1976 m. Vokietijoje priimto Įstatymo dėl bendrųjų sutarčių sąlygų (vok. *Allgemeine Geschäftsbedingungengesetz*), Anglijos 1977 m. Akto dėl nesąžiningų sutarčių sąlygų (ang. *Unfair Contract Terms Act*) ir pan. [48, s. 2].

3. Elektroninių pranešimų galiojimas.

⁹ Pagal 1996 m. UNCITRAL Pavyzdiniame elektroninės komercijos įstatyme e-agentas apibrėžiamas kaip kompiuteris ar bet kokia kompiuterinė programa, kuri tiesiogiai išsiunčia duomenų pranešimą. Tačiau e-agentas nėra laikomas siuntėju - bet koku atveju, siuntėjas yra asmuo, kurio vardu veikia konkretus kompiuteris ar programa.

¹⁰ Ar šalys gali pasirinkti Vienos Konvenciją, kaip jų sudarytai pirkimo-pardavimo sutarčiai taikytiną teisę, jeigu nei viena iš jų Konvencijos tikslais savo verslo vietos neturi valstybėse, kurios yra Konvencijos dalyvės, tebelieka ginčytinu klausimu, tačiau pažymėtina, kad dauguma autorių mano, kad toks taikytinos teisės pasirinkimas teisiniu požiūriu būtų galiojantis [Žr. 33, p. 83; 15, Art. 6, § 3.5.2; 47, p. 31]. Netgi aiškiau yra tai, kad kai kilęs ginčas yra išspręstinas arbitražo, tokiam šalių pasirinkimui būtų neabejotinai suteikta teisinė galia, nes arbitrai Konvencijos nuostatas ir UNIDROIT Komercinių kontraktų principus taiko netgi neatsižvelgdami į šalių pasirinkimą kaip *Lex Mercatoria* [Žr. 52, p. 149-183].

¹¹ Tokiu atveju galima teigti, kad Konvencija buvo pasirinkta netiesiogiai. Jeigu šalys nori, kad būtų taikomos tik nacionalinės teisės normos, jos turėtų aiškiai ir nedviprasmiškai nustatyti, kad jų sutartiniams santykiams nebus taikoma Vienos Konvencija. Paprasto nurodymo į valstybės nacionalinę teisinę sistemą neužtenka [Žr. 14, p. 12-13; 15, Art. 1, § 2.5].

3.1. Elektroninės komercijos sąvoka ir prigimtis.

Prieš pradėdant išsamiau nagrinėti elektroninės komercijos sureguliuojamą Konvencijos kontekste, būtina trumpai aptarti pačios elektroninės komercijos prigimtį ir sąvoką.

Iš esmės elektroninės sutarčių sudarymo taisyklės vystėsi panašiai kaip *lex mercatoria*. Elektroninės komercijos teisės pamatas – eklektiškas teisės normų ir sistemų rinkinys. Elektroninės komercijos teisė, panašiai kaip viduramžiais *lex mercatoria*, tiek iš teisinės, tiek ir neteisinės aplinkos pasiskolino daugybę elementų [25, p. 19]. Ir JAV netgi paplitusi nuomonė, kad tai, kas vadinama ‘e-kontraktai’, tėra ne kas kita, o nuostatos, tikėjimasis, ką padarys ar kaip pasielgs teismai [24, p. 2].

Bendrai paėmus, elektroninė komercija nėra labai naujas reiškinys. Jau nuo aštuntojo dešimtmečio pradžios kompanijos keičiasi duomenimis įvairių komunikacinių tinklų pagalba (pvz. SWIFT - tarpbankinė komunikacinė sistema). Tačiau šiuo metu pastebima labai sparti akceleracija, ekspansija, dramatiški pokyčiai, išprovokuoti eksponentinės interneto plėtros. Iki šiol, komerciniai santykiai tarp šalių vystėsi uždaruose tinkluose. Dabar elektroninė komercija plečiasi globaliai. Svarbu tai, kad elektroninė komercija apima technologijų panaudojimą ne tik sudarant sutartis, bet ir jų vykdymo, įgyvendinimo metu [12, p. 1472]. Elektroninė komercija pakeitė ne tik sutarčių sudarymo, vykdymo ir netgi pažeistų teisių gynimo, realizavimo formą, būdą, tačiau taipogi įtakojo ir sandorių objektą – informacija savaime ir *per se* tampa sandorių dalyku [12, p. 1473]. Informacijos formos, kurios visai neseniai neturėjo jokios ekonominės vertės, šiuo metu visuotinai pripažįstamos sandorių dalyku [12, p. 1473].

Nėra unifikuoto ir visuotinai pripažinto elektroninės komercijos apibrėžimo. Dar visai neseniai elektroninė komercija reiškė ne ką daugiau nei tradicinį apsikeitimą duomenimis - EDI, tačiau per paskutinius 5 metus interneto komercializacijos įtakoje elektroninė komercija ėmė aprėpti vis naujesnes technologijas. Paprastai elektroninės komercijos terminas pateikiamas arba kaip modernus komercinės veiklos metodas, būdas [61] arba akcentuojamos elektroninės technologijos, kurios pasitelkiamos tokiaime versle¹².

Įvairių šaltinių pateikiami elektroninės komercijos apibrėžimai labai skiriasi. Apibendrintai galima teigti, kad siauriausias požiūris apsiriboja viso labo komercinėmis operacijomis internete [32], tuo tarpu platesnis apibrėžimas apima apskritai visus atviro pobūdžio tinklus, funkcionuojančius neindividualizuotų duomenų perdavimo būdų pagrindu [3]. Visgi, manyčiau, kad platesnis apibrėžimas yra kur kas tikslingesnis ir todėl čia elektroninę komerciją vartosiu būtent šia prasme, kaip apimančią bet kokią komercinę transakciją atliktą elektroniniu būdu – elektroninėmis priemonėmis, elektroninėje aplinkoje ir pan.[36].

Elektroninės komercijos pagrindas yra EDI, kuri išsivystė dar aštuntojo dešimtmečio pradžioje, kai įmonės pradėjo keisti tradicinę, popierinę aplinką į efektyvesnes elektronines ryšio priemones. EDI paprastai yra apibrėžiama siaurai, kaip “elektroninis pasikeitimas automatiniu būdu tvarkomais struktūrizuotais duomenimis, kurie buvo suformatuoti atsižvelgiant į nustatytus, sutartus standartus ir kurie telekomunikacinių interfeisų pagalba gali būti perduoti tiesiogiai tarp skirtingų kompiuterinių tinklų ar sistemų” [63, § 1.1.4]¹³. Tuo tarpu EK yra kur kas platesnis visaapimantis terminas, naudojamas apibūdinant EDI, interneto komunikacijas, elektroninį pašta ir netgi faksą. Šiaip, literatūroje sutariama, kad į elektroninės komercijos sąvoką neįeina tradicinė telefonija [Plačiau žr. 63, Chapter 2].

Esminis skirtumas tarp EDI ir elektroninės komercijos pasireiškia tuo, kad EDI yra uždara rinka, o elektroninė komercija kaip tik ir pasižymi rinkos atvirumu, globalumu. EDI paprastai yra naudojamas nacionaliniu lygmeniu, tuo tarpu elektroninė komercija iš prigimties yra tarptautinė, globalinė. EDI yra naudojama tik tinklo savininko, o elektroninė komercija – atviras tinklas, prieinamas kiekvienam.

JAV 1998 m. Interneto mokesčių laisvės aktas (ang. *Internet Tax Freedom Act*) elektroninę komerciją apibrėžia kaip bet kokią transakciją, atliktą internete arba priėjimo prie interneto pagalba, apimančią pirkimą-pardavimą, nuomą, licenciją, pasiūlymą, turto prekių/paslaugų ar informacijos atlygintą ar neatlygintą pristatymą, taipogi apimant priėjimą prie interneto [34].

Kalakota ir Winston 1997 m. elektroninę komerciją apibrėžė kaip reiškinį, turintį daugybę aspektų, pasireiškiantį kaip komunikacijos, verslas, paslaugos ir internetas [35, p. 3]. Elektroninė komercija gali būti apibrėžta kaip bet kokie veiksmai, atlikti ūkio subjektų, kurie reikalauja, kad finansinės transakcijos būtų atliktos globaliuose tinkluose, tokiuose kaip internetas [51]. Taigi, EDI tėra viena elektroninės komercijos formų.

UNCITRAL 1996 m. Pavyzdinis elektroninės komercijos įstatymas (ang. *UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce*)¹⁴ elektroninę komerciją apibūdina per EDI sąvoką, pastarąją apibrėžiant kaip elektroninį informacijos perdavimą iš kompiuterio į kompiuterį naudojant sutartą standartinę informacijos struktūrą. Nėra aišku, ar šis apibrėžimas būtinai reiškia, kad EDI pranešimai yra komunikuojami elektroniskai iš kompiuterio į kompiuterį, ar jis apima ir atvejus, kuomet duomenys, esantys EDI formate yra perduodami priemonėmis, kurios neįtraukia telekomunikacinių sistemų (pvz., magnetiniai diskai, talpinantys EDI pranešimus, adresatui perduodami per kurjerį) [57, para. 34].

Apibendrintai galima teigti, kad elektroninės komunikacijos užima tarpinę funkcinę vietą tarp tradicinio pašto ir telefonijos. Bet kokiu atveju, elektroninės komunikacijos negali užtikrinti momentinio ir tiesioginio

¹² UNCITRAL Pavyzdinis elektroninės komercijos įstatymas apibrėžiant elektroninę komerciją, pasitelkia EDI sąvoką.

¹³ Europos Pavyzdiniame EDI Susitarimo (ES komisijos rekomendacija Nr. 94/820/EC) 2 straipsnis EDI apibrėžia analogiškai. [Žr. 1].

¹⁴ Jis buvo patvirtintas kaip rekomendacija valstybėms narėms [7].

ryšio, derybų tarp šalių, kurių metu šalys galėtų nedelsiant panaikinti bet kokius neaiškumus ar nesusipratimus, ištaisyti klaidas ar netikslumus, išskraipymus, kilusius pranešimų perdavimo metu [63, §§ 2.1-2.8, 5.1-5.6; 60, § 6.4.]. Elektroninė komercija pasižymi tuo, kad yra tam tikras tarpas, spraga laike ir erdvėje, tačiau šis tarpas yra kur kas mažesnis nei tradicinio pašto ar telegrafo atveju. Elektroninė komercija pasižymi ir tuo, kad tokio ryšio užmezgimo bei palaikymo metu yra žymiai mažiau pastebimas bet kokių trečiųjų šalių – tarpininkų – dalyvavimas [27, p. 23].

3.2. Elektroniniai pranešimai komercijoje.

Ofertos ir akcepto, kurie suformuoja Konvencijos teisinės sistemos dalį¹⁵, analizė yra labai apsunkinama komplikuočių ir sudėtingų bei nevienkartinų derybų ar kitokių ikisutartinių santykių tarp šalių atvejais, kuriais pasižymi tarptautinė prekyba, kuomet tarp šalių cirkuliuoja daugybė įvairių pranešimų, žinučių ir pan. [33, p. 132]. Tokia sutarties sudarymo dogmatinė ir formali analizė tampa dar sudėtingesne, kai šalys tarpusavyje komunikuoja technologiškai naujų ir progresyvių metodų, tokių kaip EDI, elektroninis paštas ir pan. pagalba, reikalaujančių žymiai lankstesnio požiūrio, nei griežta tradicinė ofertos-akcepto dichotomija [27, p. 23]. Visgi, Konvencijos nuostatos yra pakankamai lanksčios, kad jas aiškinant ir taikant būtų išvengta tarptautinę prekybą pernelyg apribojančių ir varžančių ofertos-akcepto rėmų [33, p. 132].¹⁶

Į klausimą, kada elektroniniai pranešimai tampa galiojantys ir teisiškai įpareigojantys šalis, tarpusavyje nepalaikančias tiesioginio ir momentinio ryšio, praktika bei doktrina pateikia keletą galimų atsakymų. Kiekvienas iš galimų požiūrių iš esmės nustato, kuri šalis turėtų prisiimti tokio pranešimo sunaikinimo, dingimo ar pažeidimo riziką jo perdavimo, persiuntimo metu [63, § 5.3]. Jeigu šalys tarpusavyje susitarimu nenustato kitaip¹⁷, aukščiau paminėto klausimo išsprendimui gali būti pritaikytos keturios pagrindinės teorijos: [18, p. 75-77]¹⁸

a) Informacinė teorija (ang. *information theory*), kuri nustato, kad bet koks pranešimas įsigalioja tik nuo to momento, kai gavėjas sužino apie tokio pranešimo turinį [17, p. 30-37]. Ši teorija paprastai taikoma tiesioginėms komunikacijų formoms, tokioms kaip telefonas ir pan., tačiau ja galima pasiremti ir teisinio neaiškumo situacijose [18, p. 76];

b) Gavimo arba recepcijos teorija (ang. *reception theory*), remiantis kuria bet koks pranešimas įsigalioja nuo to momento, kai gavėjas realiai fiziškai gavo tą pranešimą ar jis gavėjui tapo bent jau prieinamas, nors gavėjas dar nėra sužinojęs jo turinio. Tai taip vadinama 'įėjimo teorija' (vok. *Zugangstheorie*), kuri nustato, kad momentas, apsprendžiantis pranešimo įsigaliojimą, yra būtent kai pranešimas tapo prieinamas gavėjui, t.y. pateko į jo dispoziciją tokioje vietoje (pvz. į jo kompiuterinę sistemą [16, p.3], kurioje gavėjas pagrįstai ir protingai įprastoje verslo eigoje tikisi gauti tokio pobūdžio pranešimus, kurie būtų jam suprantamoje ir prieinamoje formoje¹⁹. Gavimo teorija savo gryniausia forma įtvirtinta UNIDROIT Tarptautinių komercinių kontraktų principuose [8], pagal kuriuos tai tėra vienintelis galimas režimas, taikytinas pranešimams tarp šalių²⁰. Ši teorija paprastai taikoma netiesioginėms ir nemomentinėms komunikacijų formoms, tokioms kaip telegrama, teleksas ir savo šaknis yra įleidusi civilinės teisės tradicijoje [60, § 6.34; § 6.41; 10, § 1-201]. Ši teorija savo praktinį pritaikymą rado ir Europos Pavyzdiniame EDI Susitarime²¹, kurio 3 straipsnio 3 dalis nustato, kad kontraktas, sudarytas EDI priemonių pagalba, laikomas sudarytu toje vietoje ir tuo laiku, kur ir kuomet EDI pranešimas, pažymintis ofertos akceptą, pasiekia oferento kompiuterinę sistemą;

c) Pašto dėžutės teorija (angl. *mail box rule*) - tai išimtis iš bendrosios taisyklės, teigiančios, kad akceptas įsigalioja tik tuomet, kai jį gauna oferentas. Jos esmė – pranešimas įsigalioja kai tik yra išsiunčiamas. Ši teorija paprastai taikoma netiesioginėms ir nemomentinėms komunikacijų formoms, tokioms kaip telegrama, teleksas. Ši teorija yra kilusi iš bendrosios teisės tradicijos, kuri ji buvo suformuluota, siekiant sureguliuoti ofertų atšaukiamumo problemą.²² Šios teorijos išeities taškas – akceptantas savo pranešimą patiki trečiajai šaliai ir tokiu būdu pastarajai perleidžia tokio pranešimo kontrolę [65, p. 298]. Šios taisyklės pasekmė – sutartis laikoma sudaryta nuo to momento, kai akceptantas išsiunčia savo pranešimą, išreiškiantį akceptą, visiškai neatsižvelgiant į tai, ar oferentas tokį pranešimą gavo ir tuo labiau – ar su juo susipažino. Šios taisyklės išeities koncepcija – pašto tarnybos veikia kaip abiejų šalių atstovai, agentai, tarpininkai, ir bet kokios pranešimo ar žinutės

¹⁵ Žr. Konvencijos II skyriaus 14-24 straipsnius.

¹⁶ Kaip nurodo O.J. Honnold, "<...> Konvencija apima tiek įprastą pasikeitimą dvejais pranešimais, sudarančiais ofertą ir akceptą, tiek ir kontrakto sudarymą, kuomet yra neįmanoma atskirti ir izoliuoti ofertos nuo akcepto. Šis Konvencijos lankstumas tampa ypatingai svarbus EDI aplinkoje".

¹⁷ Pateikdamas ofertą, oferentas gali aiškiai ir vienašališkai nustatyti, kad akceptas gali būti išreikštas tik konkrečia priemone ar metodu. Tačiau bet koks šalių susitarimas neabejotinai turės viršenybę tokio principo atžvilgiu [Žr. 47, Art. 18, p. 5].

¹⁸ Taipogi Žr. Vokietijos Civilinio kodekso (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*) § 130.

¹⁹ Ši nuostata yra įtvirtinta JAV Vieningojo Komercinio Kodekso 2B-102(a) 30 [10].

²⁰ Šis efektas yra kiek sušvelninamas kontraktų sudarymo atveju.

²¹ Priimtas kaip ES Komisijos Rekomendacija 94/200/EC (OJ L 338, 28/12/1994, p. 0098-0117).

²² Ši teorija taikoma tiek Anglijoje, tiek ir JAV esant sąlygai, kad paštas ar panaši komunikacijų priemonė buvo nustatyta ar sankcionuota oferento ir kad akceptas buvo tinkamai išsiųstas. Kai kuriais atvejais akcentas perkeliamas nuo nustatytos komunikacijų priemonės prie pritingumo kriterijaus. [Plačiau žr. 60, § 6.35; 14, p. 37-40; 15, Art. 27, § 2.1; 33, p. 162].

perdavimas laikomas įvykdytu ir įsigalioja nuo jų perdavimo tokioms tarnyboms momento [56, p.20]. Ši taisyklė gali atrodyti ne visiškai teisinga, tačiau dauguma autorių pripažįsta, kad tai pragmatiškiausias šalių rizikos įvertinimas ir pasvėrimas bei gana paprastas sudėtingų klausimų išsprendimo būdas [20, p. 2]. G.H. Treitel pažymi, kad pašto dėžutės taisyklė – tik mažiausia iš visų blygybių²³. Bet kokių atveju, jos svarba akivaizdžiai pasireiškia tuomet, kai viena iš šalių turi teisę atsisakyti vykdyti išpareigojimus atšaukdama savo ofertą arba atšaukdama akceptą dar iki sutarties sudarymo [30, § 3.16]. Visgi JAV ofertos atšaukimui yra taikoma taisyklė, pagal kurią toks atšaukimas įsigalioja tik kai yra gautas kitos šalies [30, § 3.17].

d) Formulavimo teorija (angl. *formulation theory*) – nustatanti, kad pranešimas įsigalioja nuo to momento, kai gavėjas pradeda formuluoti savo atsakymą į gautą pranešimą. Ši teorija paprastai taikoma kartu su pašto dėžutės taisykle, tokiu būdu atimant galimybę atšaukti ofertą ar jos atsisakyti²⁴, kai kita šalis jau pradėjo rengti atsakymą į tokią ofertą ar pranešimą [18, p. 76].

Nors visos šios teorijos ir taisyklės visų pirma susiformavo ir išsivystė siekiant sureguliuoti šalių ikisutartinius santykius, pranešimų iškraipymo, dingimo ar pažeidimo rizikos paskirstymą derybų metu, šiandien jos yra taikomos visoms komercinių komunikacijų tarp šalių formoms [27, p. 24]. Nagrinėjant pranešimus elektroninėje komercijoje, tarp šalių nesant jokio susitarimo, nustatančio kitokias taisykles, visgi pirmenybė turėtų būti teikiama gavimo teorijai [64, p. 10]²⁵. Jeigu, pavyzdžiui, šalys tarpusavio pranešimų apsikeitimui naudoja EDI, pakankamai nesunku nustatyti momentą, kada šalis įgijo priėjimą prie pranešimo, arba kada jis gavo pranešimą [63, § 5.5. ir § 6.4.]. Tuo tarpu gali būti labai sunku ar net visai neįmanoma nustatyti, kada šalis realiai ir aktualiai sužinojo apie pranešimą ar susipažino su jo turiniu. Labai dažnai elektroninis prekės užsakymas yra automatiškai patvirtinamas pardavėjo ar tiekėjo sistemos programų, apie gautą pranešimą taip niekada ir nesužinant asmenims, kurių vardu jos funkcionuoja. Tokiomis aplinkybėmis visai nerealu taikyti informacijos teoriją. Šios teorijos taikymas gavėjui suteiktą galimybę vedžioti už nosies siuntėją, o siuntėjui uždėtą įrodinėjimo našta, tai yra pareigą įrodyti, kad gavėjas iš tiesų realiai susipažino su pranešimo turiniu [27, p. 25].

Daugumoje netiesioginių ir nemomentinių ryšio priemonių atveju vietoje to, kad būtų remiamasi subjektyviaja informacijos koncepcija, kur kas teisingiau abiejų šalių atžvilgiu pritaikyti objektyvų testą, konkrečiai imant – gavimo arba recepcijos teoriją. Tiek EDI, fakso, tiek ir telekso ar elektroninio pašto atveju yra gana nesudėtinga aiškiai ir tiksliai nustatyti, kada šalis gavo pranešimą ar priėjo prie jo turinio [63, § 5.5. ir § 6.4.]. Pasirinkimas tarp griežto gavimo, priėmimo, kuomet yra reikalaujama realaus ir aktualaus gavimo, ir 'įėjimo teorijos' (vok. *Zugangstheorie*), kuri reikalauja viso labo tik priėjimo, kinta, priklausomai nuo konkrečios situacijos. Kaip bendra taisyklė gali būti teigiama, kad 'įėjimo teorija' (vok. *Zugangstheorie*) ko gero yra teisingesnis ir sąžiningesnis sprendimas daugumai situacijų, jeigu ji taikoma su sąlyga, kad pranešimas turi būti gavėjo išskaitomas, suprantamas bei ji būtų įmanoma tvarkyti, tai yra naudoti, kopijuoti, ištrinti, persiųsti, archyvuoti, pakeisti ir pan. Ši taisyklė turi tą pranašumą, kad ji yra pati objektyviausia iš visų aukščiau pateiktųjų taisyklių ir suteikia mažiausiai galimybių šalims nesąžiningai manipuluoti pranešimo išsiuntimo laiku ar jo gavimo momentu. Iš praktinės pusės tai sukelia tokias pasekmes: (a) fakso ar telekso atveju – oferta, akceptas, užsakymas ar pranešimas, išpėjimas yra galiojantis ir sukeliantis teisinę pasekmę nuo to momento, kai tik buvo gautas gavėjo fakso aparato tokioje formoje, kuri įgalintų tokią ofertą, akceptą, užsakymą ir pan. tvarkyti – perskaityti, išsaugoti, kopijuoti, persiųsti ir pan.; (b) EDI pranešimų atveju - oferta, akceptas, užsakymas ar pranešimas, išpėjimas yra galiojantis ir sukeliantis teisinę pasekmę nuo to momento, kai tik buvo gautas trečiosios šalies tinklo operatoriaus ir patalpintas į gavėjo elektroninę pašto dėžutę, kai naudojama išsaugojimo ir atkūrimo funkcija, arba kai jis buvo gautas gavėjo kompiuterinės sistemos; (c) elektroninio pašto atveju - oferta, akceptas, užsakymas ar pranešimas, išpėjimas yra galiojantis ir sukeliantis teisinę pasekmę nuo to momento, kai jis yra patalpintas į gavėjo elektroninio pašto dėžutę²⁶.

Kai tarp šalių ryšys palaikomas *inter absentes*, tai yra netiesiogiai, neakivaizdžiai, gavimo ir pašto dėžutės teorijos yra tarpusavyje konkuruojančios teorijos. Pagrindinis šių teorijų taikymo elementas – rizikos paskirstymas pranešimo uždelsimo, pažeidimo, sunaikinimo ar pakeitimo atžvilgiu pranešimų perdavimo metu. Jei tradicinėje sutarčių teisėje pamatinė ir išeitinė koncepcija - informacijos teorija [56, p. 18], tai apsikeitimo

²³ Treitel G.H. taipogi pažymi, kad ši taisyklė taikytina visų pirma tik komunikacijoms, atliekamoms paštu, ir tik tais atvejais, kai atsižvelgiant į visas aplinkybes, toks kontaktavimo būdas yra protingas ir tinkamas. Jis pažymi, kad anglų-amerikiečių doktrinoje dažnai nurodoma, kad pašto dėžutės teorija yra bendroji taisyklė, tačiau, jo nuomone, toks požiūris nėra teisingas [56, p. 20].

²⁴ Remiantis Konvencijos nuostatomis, atsisakyti nuo ofertos galima tik dar jai neįsigaliojus; ofertai įsigaliojus ją galima tik atšaukti.

²⁵ Dėl tokios pozicijos yra nesutarimų tiek Anglijos, tiek ir JAV teisėje. Anglijoje šis požiūris yra priimtas ir naudojamas, o JAV pašto dėžutės taisyklė taikoma pranešimams, tokiems kaip teleksas, faksas ar netgi telefonas. Williston, § 6.34 išreiškia abejonę, ar ši taisyklė turėtų būti taikoma ir moderniojoje teisėje, tačiau pabrėžia, kad pašto dėžutės taisyklė yra labai plačiai įsišaknijusi JAV teisėje. [Žr. 68, p. 1153].

²⁶ Pagal UNCITRAL Pavyzdinis elektroninės komercijos įstatymo 15 straipsnį bendrąja taisykle elektroninis duomenų pranešimas yra laikomas išsiųstu tada, kai šis pranešimas pasiekia informacinę sistemą, kurios negali kontroliuoti siuntėjas ar elektroninį duomenų pranešimą jo vardu siunčiantis asmuo. Jeigu gavėjas yra nustatęs informacinę sistemą, skirtą pranešimo gavimui ir priėmimui (pvz. kai oferta aiškiai numato adresą, į kurį turi būti atsiųstas akceptas), elektroninio duomenų pranešimo gavimo laikas yra tas, kai elektroninis duomenų pranešimas pasiekia adresatą (yra užregistruotas adresato ar jo paskirtoje informacinėje sistemoje). Jeigu pranešimas yra siunčiamas į informacinę sistemą, kuri nėra gavėjo nustatyta ir įgalinta pranešimo gavimui ir priėmimui, pranešimo gavimo laikas yra tas, kai gavėjas pranešimą ištraukia, išarchyvuoja ir pan. Jeigu gavėjas iš viso nėra nustatęs informacinės sistemos, skirtos pranešimų gavimui ir priėmimui, pranešimo gavimas laikomas įvykusių kai pranešimas įeina į adresato informacinę sistemą.

pranešimais *inter absentes* būdu ir aplinkoje atžvilgiu bendrosios ir civilinės teisių tradicijų pozicijos kardinaliai skiriasi. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse pašto dėžutės teorija pasitelkiama tam, kad nebūtų piktnaudžiaujama ofertos atšaukimo teise²⁷. Civilinės teisės tradicijos valstybėse kaip taisyklė taikoma gavimo teorija, nes šiose valstybėse ofertos paprastai yra neatšaukiamos. Visgi, nagrinėjant Konvencijos teisinę sistemą, būtina pasitelkti kiek kitus argumentus. Vienos iš aukščiau paminėtos teorijos taikymas turėtų būti pagrįstas sąžiningumo ir teisingumo principu, reikalaujančiu, kad rizika, pranešimų atžvilgiu kylanti jų siuntimo metu, tarp šalių būtų paskirstyta teisingai ir pagrįstai. Šiuo požiūriu reikšmingi šie faktoriai:

- (a) Pirma, svarbu išsiaiškinti ir nustatyti, ar pranešimas yra inicijuojantis, pradinis, pirminis pranešimas (angl. *initiating communication*), ar atsakantysis, atsakomasis pranešimas (angl. *responsive communication*). Inicijuojantysis pranešimas – tai pranešimas, kuris vienos šalies yra išsiųstas kitais šaliai, kai prieš tai tarp jų nebuvo jokių ankstesnių santykių, arba jeigu tokie santykiai ir buvo, tai tarp šalių nesusiklostė pastovesni ryšiai. Taigi, kitai šaliai nėra jokios protingos priežasties, kodėl ji privalėtų priimti pranešimą ar tuo labiau – į jį atsakyti. Tuo tarpu atsakomieji pranešimai – tai arba pranešimai, siunčiami atsakant į jau gautą pranešimą (pvz. akcepto atveju), arba kai pranešimas yra siunčiamas atsakant į kokį nors aktą, veiksma ar neveikimą, pvz. netinkamą sutartinių prievolių vykdymą, uždelsimą ir pan. Inicijuojančiųjų pranešimų atveju tėra vienintelė teisinga išeitis – kad visą konkretaus komunikavimo metodo pasirinkimo riziką prisiima šalis, inicijuojanti apskaitimą pranešimais [60, § 6.35]. Taigi, jeigu šalys nėra turėjusios ankstesnių santykių ir viena šalis ketina išsiųsti ofertą ar pranešimą/ispėjimą kitai šaliai, turėtų būti taikoma gavimo teorija. Būtent siunčiančioji šalis turi visas galimybes užtikrinti, kad būtų naudojamas tik efektyvus ir saugus komunikavimo metodas. Kuomet pranešimas yra atsakomojo pobūdžio, sąžiningumo ir teisingumo principas reikalauja, kad pranešimas įsigaliojotų ir taptų teisiškai privalomu nuo to momento, kai yra gautas gavėjo, jeigu nėra kitokių faktorių, pateisinančių kitokios taisyklės pritaikymą, pvz. kai pranešimas siunčiamas turint tikslą nustatyti tam tikras teises po sutarties pažeidimo, komunikavimo rizika turėtų būti perleista kaltajai šaliai, o ne nukentėjusiajai ir todėl turėtų būti taikoma gavimo teorija.
- (b) Antra, yra būtina išsiaiškinti, ar tarp šalių yra buvę kokie nors ikisutartiniai santykiai, kurių pagrindu būtų galima implikuoti tam tikros praktikos ar papročio nustatymą jų tarpusavio santykiuose, jeigu jos nesureguliuo šių klausimų taip vadinama duomenų, informacijos apskaitimo sutartimi (ang. *Interchange Agreement* [Plačiau žr. 44, p. 6; 63, Appendix H; 46]. Jeigu iš tarp šalių buvusių ikisutartinių santykių galima nustatyti tarp jų susiklosčiusią praktiką, tokia praktika turi viršenybę prieš bet kokią teoriją. Panašiai, jeigu *Interchange Agreement* specialiai numato komunikavimo metodus ir pranešimo įsigaliojimo taisykles, neabejotinai visų pirma turi būti atsižvelgiama į tokio susitarimo nuostatas [27, p. 27].
- (c) Trečia, yra būtina išsiaiškinti, ar kuri nors šalis yra kalta, tai yra pažeidusi sutartį ir pan., ko pasekoje nukentėjusioji šalis yra priversta siųsti konkretų pranešimą. Tokiu atveju komunikavimo riziką būtų teisingiausia perkelti kaltajai šaliai.
- (d) Ketvirta, jeigu komunikavimo priemonės yra pernelyg pavojingos, tai teisingiausia būtų, kad tokio metodo panaudojimo protingumas būtų įvertintas atsižvelgiant į naudą, kurią tas konkretus metodas teikia kiekvienai iš šalių. Faktas, kad viena iš šalių nustatė akcepto tvarką ir metodą, gali suvaidinti lemiamą vaidmenį.
- (e) Penkta, turėtų būti atsižvelgta į klaidingo ir pan. pranešimo persiuntimo pasekmes kiekvienai iš šalių. Būtų teisingiausia, kad šalis, kuriai tenka mažiausia rizika, ir prisiimtų komunikavimo riziką.
- (f) Galiausiai, taipogi būtina atsižvelgti į bendrai priimtą/pripažintą ir paplitusią praktiką toje konkrečioje prekybos srityje. [25, p. 26-27].

Taigi, pranešimo dingimo, iškraipymo ir pan. rizika tarp šalių gali būti paskirstyta tik tinkamai ir kruopščiai įvertinus bei palyginus kiekvienos iš jų poziciją ir vaidmenį. Modernių technologijų kontekste komunikacijų ir pranešimų persiuntimo kokybė yra labai aukšta ir pranešimo gavimo momentas vis artėja prie išsiuntimo momento, todėl konkretus ir tikslus laiko momentas, kada būtent įsigalioja pranešimas, tampa vis mažiau svarbus, tačiau pasitaiko gedimų, kurie šalims gali sukelti labai rimtų pasekmių.

Atsižvelgiant į šiuos samprotavimus, reikėtų padaryti išvadą, kad remiantis daugumos teisinių sistemų pozicija, išeities tašku, nustatant pranešimo įsigaliojimo vietą ir laiką, yra gavimo teroja, nes būtent ji pateikia realiausią ir teisingiausią principą. Ji turėtų būti taikoma ir tais atvejais, kai tradiciškai buvo taikoma pašto dėžutės teorija, nes pastaroji yra visiškai netinkanti modernių technologijų atžvilgiu²⁸. Remiantis aukščiau išdėstytu, galima teigti, kad tėra dvi išimties iš minėtos taisyklės: kai šalys specialiai susitarė dėl tokio nukrypimo nuo *Zugangstheorie*, arba kai pranešimo gavėjas yra kaltoji šalis, dėl kurios veiksmų ar neveikimo nukentėjusioji šalis yra priversta siųsti pranešimą.

²⁷ G.H. Treitel pažymi, kad Anglijos teismai išskiria tris pašto dėžutės teorijos pasekmes: (a) išsiųstas akceptas turi viršenybę prieš ofertos atšaukimą; (b) akceptas įsigalioja jo išsiuntimo metu, netgi jeigu jis niekuomet nepasiekia oferento; (c) sutartis laikoma sudaryta akcepto išsiuntimo metu [Žr. 56, p. 22].

²⁸ G.H. Treitel taipogi pažymi, kad pašto dėžutės teorija neturėtų būti taikoma telekso ar telefono atveju [56, p. 21].

3.3. Konvencijos nuostatos.

Konvencijoje yra visa eilė nuostatų, kurios skirtos sureguliuoti klausimus, susijusius su pranešimų įsigaliojimo momentu. Konvencijos 2-oji dalis reglamentuoja pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymą: ofertą, akceptą ir visus pranešimus, kuriais apsieikiama to pasėkoje (ikisutartiniai pranešimai) [50, s. 14]. Konvencijos 3-ioji dalis sureguliuoja santykius, atsirandančius jau po sutarties sudarymo (sutartiniai pranešimai) [50, s.14].

Pranešimų įsigaliojimo momentas gali apspręsti kitus laiko tarpus, turinčius reikšmės sutartinių įsipareigojimų vykdymui ar sutartinių teisių realizavimui. Pvz., oferta gali nustatyti, kad įvykdytas turi būti atliktas ne vėliau kaip per 14 dienų nuo sutarties įsigaliojimo dienos, arba Konvencijos 39 straipsnio prasme pranešimas dėl prekių trūkumų turi būti pateiktas per protingą laiko tarpą nuo tokių trūkumų išsiaiškinimo, aptikimo [33, p. 255-260]. Be to, kaip jau minėta aukščiau, ikisutartinių ir sutartinių pranešimų įsigaliojimo laiką ir vietą svarbu išanalizuoti dar ir dėl to, kad Konvencijos prasme tai tiesiogiai susiję su akcepto ir ofertos įsigaliojimo momentu ir vieta (nes tiek akceptas, tiek ir oferta Konvencijos prasme yra išreiškiami būtent pranešimais). Dar daugiau, pačių pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo laikas ir vieta yra tiesiogiai apspręsti būtent akcepto įsigaliojimu, nes pagal Konvenciją sutartis laikoma sudaryta tuo momentu, kai įsigalioja ofertos akceptas²⁹. Kartais kelių dienų skirtumas gali neturėti jokios reikšmės, o kartais ir kelios valandos gali būti lemiamos. Todėl yra labai svarbu nustatyti tikslią pranešimo ar žinutės įsigaliojimo datą ar net momentą [48, s. 154]. Kartais taipogi svarbu išsiaiškinti vietą, kurioje įsigalioja pranešimas ar žinutė, nes būtent tokia vieta gali apspręsti taikytiną teisinę sistemą, pvz. sutarties formos atžvilgiu.

Konvencijoje vartojamos kelios sąvokos, susijusios su pranešimų siuntimu ir gavimu – gavėjo atžvilgiu – ‘pasiekti’, ‘gauti’, siuntėjo – ‘siųsti’, ‘pristatyti’. Konvencijos 24 straipsnis 2 skyriaus tikslais ir prasme apibrėžia terminą ‘gauti’, tačiau tokie išsireiškimai, kaip ‘pasiekti’, ‘siųsti’ ir pan. pačioje Konvencijoje nėra apibrėžti, todėl jų turinys ir prasmė turėtų būti atskleisti bendrųjų Konvencijos aiškinimo taisyklių (Konvencijos 7 straipsnis) pagalba. Pažymėtina, kad dauguma autorių terminams ‘gauti’ ir ‘pasiekti’ suteikia visiškai tą pačią reikšmę, tai yra reikšmę, įtvirtintą Konvencijos 24 straipsnyje. Ko gero reikėtų sutikti su tokia pozicija [33, p. 179; 15, Art. 24, § 3.1.].

3.3.1. Ikisutartiniai pranešimai.

Konvencijos 24 straipsnis, skirtas ikisutartiniais šalių santykiams, numato: “Šios dalies Konvencijos tikslais adresatas “gauna” ofertą, pareiškimą apie akceptą arba bet kokią kitą ketinimo pasireiškimą, kai jie jam pranešami žodžiu arba pristatomi bet koku kitu būdu jam asmeniškai, į jo verslo vietą ar jo pašto adresu, o jeigu jis neturi verslo vietos ar pašto adreso - į jo nuolatinę gyvenamąją vietą”.

Kaip matyti, aukščiau pacituotasis Konvencijos 24 straipsnis ikisutartinių pranešimų atžvilgiu įtvirtina aiškią taisyklę – bet koks pranešimas įsigalioja tik jo gavimo metu³⁰. Taigi, šiuo atveju yra akivaizdžiai įtvirtinama recepcijos arba gavimo teorija. Kita vertus, iš šios formuluotės tampa aišku, kad pati Konvencija tiesiogiai nepateikia jokios nuorodos į elektronines komunikacijų priemones ar formas, ir būtent nuo bendrųjų Konvencijos aiškinimo taisyklių priklausau, ar ši spraga gali būti ištaisyta, padengta. Kai Konvencijos teisinėje sistemoje atsiranda kokia nors spraga, turi būti nuspręsta, ar situacija patenka į sritį, kurią ketino ir siekė sureguliuoti Konvencija, ar ji patenka jau už Konvencijos ribų, tuo pačiu eliminuojant ir pačią spragą [40, Art. 7, p. 9,38; 48, p. 27-42]. Pastaruoju atveju situacija išsprendžiama nuoroda į taikytiną teisės sistemą (tarptautinės privatinės teisės normas) [33, Art. 7. P. 12, 38-39]. Spragos atveju, Konvencijos 7 straipsnis kaip tik ir pateikia pačios Konvencijos aiškinimo gaires [33, p. 96; 14, p. 23-27].

Konvencijos 7 straipsnio 1 dalis nurodo, kad aiškinant Konvenciją, turi būti atsižvelgta į jos tarptautinį pobūdį ir būtinumą skatinti jos taikymo vieningumą ir sąžiningumo tarptautinėje prekyboje laikymąsi. Klausimai, susiję su Konvencijos reguliuojamais dalykais, kurie nėra tiesiogiai joje išspręsti, turi būti sprendžiami pagal bendruosius principus, kuriais ji pagrįsta, o jeigu tokių principų nėra - pagal teisę, taikomą pagal tarptautinės privatinės teisės normas (Konvencijos 7 straipsnio 2 dalis). Taigi, tik jeigu šie bendrieji principai nepateikia tinkamo sprendimo, kilęs klausimas yra išspręstinas taikytinos teisės pagrindu [14, p. 15-16; 33, p. 102]. Pažymėtina, kad literatūroje pripažįstama, kad analogijos taikymas yra visiškai priimtinas Konvencijos nuostatų aiškinimo būdas [33, p. 245; 14, p.25].

Konvencijos 15 straipsnis įtvirtina bendrąją nuostatą, kad oferta įsigalioja, kai ją gauna ofertos adresatas. Tai – aiški nuoroda į *Zugangstheorie* [14, p. 37; 33, p. 138; 15, Art. 24, § 2.4.; 40, Art. 24, p. 15]. Nors oferta – inicijuojantis pranešimas, šiuo atveju *Zugangstheorie* teorijos taikymas yra visiškai priimtinas, kadangi rizika,

²⁹ Konvencijos 23 straipsnis.

³⁰ Panašiai ikisutartinius pranešimus sureguliuoja ir Europos Komercinių Kontraktų Principų 1:303(3) straipsnis [37]. Tuo tarpu, kaip jau minėta anksčiau, UNIDROIT recepcijos režimą laiko pagrindine taisykle visiems pranešimams – tiek ikisutartiniais, tiek ir sutartiniais. Kita vertus, negalima pamiršti to, kad oferta gali būti akceptuota ir veiksmu, o tokiu atveju jis įsigalioja nuo tokio veiksmo pradžios – pagal Konvencijos 18 straipsnio 3 dalį jeigu pagal ofertą arba praktiką, kurią šalys nustatė tarpusavio santykiuose, arba paprotį ofertos adresatas gali nepranešdamas oferentui išreikšti savo sutikimą kokio nors veiksmo, kaip antai susijusio su prekių išsiuntimu ar kainos sumokėjimu, atlikimu, akceptas įsigalioja tokio veiksmo atlikimo momentu. Analogiška nuostata įtvirtinta ir UNIDROIT Principų 2.6 (3) straipsnyje bei Europos Principų 2:205 straipsnyje.

kad ofertos adresatas nepastebės ofertos, bendrąja taisykle negali būti panaudota prieš akceptanto interesus. Nesugebėjimas ar pavėlavimas atsakyti į tokią ofertą užkirs kelią galiojančios sutarties sudarymui, netgi jeigu oferta išakmiai reikalauja tokio atsakymo. Konvencijos 18 straipsnio 1 dalis aiškiai ir nedviprasmiškai nurodo, kad tylėjimas ar neveikimas pats savaime nėra akceptas [33, p. 160; 15, Art. 18, § 2.3.; 40, Art. 18, p. 12-13]. Vienintelė situacija, kai *Zugangstheorie* teorijos taikymas gali būti žalingas ofertos adresatui – kai jam yra suteikta pirmenybės teisė ir oferta įsigalioja akceptantui apie tai nė nesužinojus [27, p. 30].

EDI atveju Konvencijos 24 straipsnis turėtų reikšti, kad EDI pranešimas turi būti pristatytas arba į gavėjo VANS³¹ pašto dėžutę, kai naudojama išsaugojimo ir persiuntimo sistema, arba į jo kompiuterį. Ar kas nors tokį pranešimą perskaito ar ne, yra visiškai nesvarbu – jis paprasčiausiai turi būti prieinamas škaitomoje ir suprantamoje formoje, kad su juo būtų įmanoma atlikti bet kokias tvarkymo operacijas – jį išsaugoti, ištrinti, persiųsti, nukopijuoti ir pan. Panašiai, elektroninio pašto atveju pranešimas turi būti tinkamai pristatytas į gavėjo elektroninio pašto dėžutę. Kuomet pranešimas siunčiamas faksu, *Zugangstheorie* teorija reikalauja, kad gavėjo fakso aparatas tinkamai gautų pranešimą, nepriklausomai nuo to, ar pranešimas buvo išspausdintas ar ne.

Ofertos akcepto termino pradžią nemomentinių komunikacijų atžvilgiu nustato Konvencijos 20 straipsnio 1 dalis. Pagal ją: “Akcepto termino, nustatyto oferento telegramoje arba laiške, eiga prasideda nuo telegramos įteikimo išsiuntimui momento arba nuo datos, nurodytos laiške, arba jeigu tokia data nenurodyta, nuo datos, nurodytos ant voko. Akcepto termino, nustatyto oferento telefonu, teleksu arba kitomis momentinio ryšio priemonėmis, eiga prasideda nuo momento, kai ofertos adresatas gauna ofertą”.

Taigi, kaip matyti, šiuo atveju Konvencija pasitelkia iš karto du požiūrius. Kai pranešimas siunčiamas laišku ar telegrama, taikoma pašto dėžutės teorija, bet kai naudojamos momentinio ryšio priemonės, pasitelkiama *Zugangstheorie* teorija [40, Art. 20, p. 8, 10]. Faktas, kad teleksas Konvencijos prasme yra laikomas momentinio ryšio priemone suteikia vertingą pasufleravimą e-pašto, EDI ar fakso atžvilgiu. Tokiu būdu tarsi netiesiogiai pripažįstama, kad šios komunikacijų formos taipogi savo prigimtimi ir pobūdžiu yra momentinės. Tai įgalina užpildyti Konvencijos spragą, aukščiau paminėtų naujųjų elektroninių komunikacijų formų atžvilgiu pritaikant *Zugangstheorie* teoriją. Taigi, bet kokio akcepto termino, nustatyto oferento pranešime, eiga prasideda nuo momento, kai elektroninio pašto žinutė buvo patalpinta į gavėjo elektroninio pašto dėžutę, EDI pranešimas pateko į gavėjo VANS pašto dėžutę ir joje buvo išsaugotas, ar kai gavėjo fakso aparatas gavo faksinį pranešimą, nepriklausomai nuo to, kada jis buvo išspausdintas [47, Art. 18, p. 13; 40, Art. 20, p. 10].

Beje, akcepto įsigaliojimo atveju Konvencija netgi ir netiesioginių ryšio priemonių atžvilgiu vienareikšmiškai remiasi *Zugangsprinzip* - akceptas tampa galiojančiu ir sutartis įsigalioja nuo to momento, kai akceptas pasiekia oferentą [33, p. 161-162; 14, p. 40-41]. Jeigu oferentas nustatė metodą, kuriuo privalo būti išreikštas akceptas, akceptantas privalo paklusti tokiam nurodymui³². Visgi, jeigu ofertos adresatas akceptą išreiškia kitokia forma, toks akceptas galios, jeigu oferentas tam nepaprieštaras per protingą laiką pagal Konvencijos 19 straipsnio 2 dalį [47, Art. 18, p. 5].

Visgi, pažymėtina, kad netgi akcepto įsigaliojimo atveju Konvencija tam tikrais atvejais išlaiko pašto dėžutės teorijos bruožus [56, p. 24]. Nors, kaip minėta, bendra taisykle akceptas įsigalioja jį gavus oferentui, tačiau remiantis Konvencijos 16 straipsnio 1 dalimi, ofertos atšaukimas galioja tik jeigu jis gautas dar iki akcepto išsiuntimo.

Galiausiai, minėta ‘įėjimo teorija’ taipogi labai pasitarnauja nustatant pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo vietą, kuri svarbi pritaikant tarptautinės privatinės teisės kolizinę formulę - *lex loci contractus* [45, p. 208]. Nors pagrindinis Konvencijos tikslas ir uždavinys – pasauliniu mastu unifikuoti tarptautinių pirkimo-pardavimo sutarčių teisę, ji juos įgyvendino nepilnai. Vienas iš neišspręstų klausimų – formalių reikalavimų klausimas [45, p. 208]. Tarptautinės privatinės teisės normų prasme, sutarties formalus galiojimas (tai yra galiojimas formos atžvilgiu) yra nustatomas remiantis *lex loci contractus* (sutarties sudarymo vietos valstybės įstatymais), nors vis daugiau valstybių formaliems reikalavimams teteikia fakultatyvinę ir toli gražu nepagrindinę reikšmę [42, p. 479; 21, p. 1255-1256]. Remiantis 1980 m. Romos Konvencija Dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (ang. *Rome Convention on the Law, Applicable to Contractual Obligations*) [5; 19, p. 191], kontraktas formos atžvilgiu yra galiojantis, jeigu jis atitinka formos reikalavimus, nustatytus valstybės, kurioje toks kontraktas buvo sudarytas, arba valstybės, kurioje bent viena iš šalių turi nuolatinę gyvenamąją vietą ar verslo vietą, įstatymus [5]. Dar daugiau, kontrakto sudarymo vieta ar vieta, kurioje kontraktas laikomas sudarytu, dar vis gali būti reikšminga paties kontrakto galiojimui. Konvencija nenumato jokių taisyklių, apsprendžiančių kontrakto sudarymo vietą [15, Art. 96, § 2.2.]. Aukščiau aptartų teorijų prasme:

- (a) kontraktų, sudarytų *inter praesentes* arba telefonu, atžvilgiu taikytina informacijos teorija – kontraktas laikomas sudarytu toje vietoje, kur oferentas sužino apie akceptą;

³¹ VANS (ang. *Value Added Network Service*) – akronimas, nuorodantis trečiasis šalis – paslaugų teikėjas, kurie pranešimų perdavimo procesui sukuria ir suteikia pridėtinę vertę. Paslaugų teikėjai paprastai veikia kaip tarpininkai, išverčiantys pranešimus iš vieno formato į kitą, išsaugantys ir persiunčiantys žinutes. Jie taipogi suteikia apsaugos ir pranešimų saugojimo paslaugas. [Žr. 27, p. 30].

³² G.H. Treitel nurodo, kad oferentas, nurodydamas reikalaujamą akcepto formą, paprastai siekia tam tikrų tikslų – užtikrinti greitą ofertos akceptą, ir pan. Akceptas, kuris nors ir išreikštas kitoka forma, tačiau puikai ar netgi efektyviau užtikrina tokių tikslų pasiekimą, pvz. užtikrina analogišką ar didesnį ryšio priemonių greitį, kaip išimtis iš bendros taisyklės, yra galiojanti ir įpareigoja oferentą. [Žr. 56, p. 25; 67, p. 242].

- (b) kai taikoma recepcijos teorija arba *Zugangsprinzip*, kontraktas yra laikomas sudarytu toje vietoje, kur pranešimas pasiekia adresatą. Tokia situacija gali pasirodyti kiek problematiška EDI ar elektroninio pašto atveju. Kaip minėta aukščiau, pranešimas pasiekia adresatą kai jis patenka jo dispozicijon. Visgi, tokia vieta gali būti viso labo atsitiktinė. Jeigu, pavyzdžiui, Egipto kompanija naudoja VANS, esančiu Olandijoje, ir gauna pranešimus išsaugojimo ir persiuntimo pagrindu, bet kokie pranešimai tokią Egipto kompaniją pasieks būtent Olandijoje. Panašiai būtų ir elektroninio pašto atveju³³. Pripažįstama, kad tokiais atvejais turėtų būti taikoma griežtoji gavimo teorija – ir kontraktas turi būti laikomas sudarytu ten, kur gavėjas faktiškai, fiziškai ir realiai gavo ir susipažino su akceptu³⁴;
- (c) kai taikoma pašto dėžutės teorija, kontraktas yra laikomas sudarytu toje vietoje, kur buvo išsiųstas akceptas. Taigi, *lex loci contractus* taikymą apspręs elektroninio pašto žinutės, fakso ar EDI pranešimo išsiuntimo vieta [45, p. 208].

Pažymėtina, kad ES Direktyvos Nr. 2000/31/EC dėl tam tikrų informacinės visuomenės paslaugų, konkrečiai imant – elektroninės komercijos, teisinių aspektų [5, p. 0001-0016] 11 straipsnio 1 dalis numato, kad nesant priešingo profesionalių šalių susitarimo, tais atvejais, kai gavėjas, tam, kad išreikštų savo sutikimą su tiekėjo pasiūlymu, turi technologinių priemonių pagalba duoti savo sutikimą, kontraktas yra laikomas sudarytu tuo momentu, kai paslaugos gavėjas iš tiekėjo elektroniniu būdu gavo patvirtinimą (ang. *acknowledgement*), kad jis gavo gavėjo sutikimą. Minėtoji direktyva taipogi nustato, kad užsakymas ir jo gavimo patvirtinimas laikomi gautais tuo metu, kai jų adresatai turi galimybę su jais susipažinti. Taigi, minėtas direktyvos straipsnis pranešimų įsigaliojimo atžvilgiu taipogi įtvirtina taip vadinamą *Zugangsprinzip*.

Kai kurie autoriai aukščiau nurodytų taisyklių taikymą elektroninių pranešimų atžvilgiu siūlo nagrinėti penkių pagrindinių scenarijų kontekste [20, p. 9]:

- (a) paprastas komunikavimas tarp dviejų kompiuterių. Interneto naudotojai ir tiekėjai (serveriai³⁵) paprasčiausiai gauna ir siunčia visus elektroninius pranešimus (toliau - EDP) savo pačių kompiuteriuose ar kompiuteriuose, prie kurių jie turi fizinį priėjimą. Įprasta EDP forma – elektroninis paštas, tačiau jie taipogi gali apimti tinklapius, atsisiųstus iš kompiuterio. Tai labai paprastas scenarijus, nes čia nedalyvauja jokios trečiosios šalys, tarpininkai; komunikavimas yra išskirtinai kontroliuojamas pačių šalių. EDP dažnai keliauja per keletą serverių, bet pastarųjų vienintelė funkcija – paprasčiausiai persiųsti EDP toliau. Turint omenyje topografijos paprastumą, tampa aišku, kad šiai situacijai taikytinos tradicinės kontraktų sudarymo taisyklės – kontraktas yra laikomas sudarytu, kuomet oferentas gauna akceptą, tai yra taikoma *Zugangstheorie*. Šiame scenarijuje kontraktas laikomas sudarytu oferento buvimo vietoje, taigi patenka į šios valstybės jurisdikciją. Šiame scenarijuje negali būti taikoma pašto dėžutės teorija, kadangi šalys savo komunikacijų nepatiki jokiai trečiajai šaliai. Viena problema – pagal šį scenarijų elektroninį kontraktą gali būti labai lengvai sudaryti šalims viso labo laikinai ar net atsitiktinai pasinaudojant kompiuteriais (pvz. *Cyber café*). Tai nesukelia ypatingų problemų, jeigu naudotojai tuo pasinaudoja savo pačių jurisdikcijose, tačiau jeigu tai atsitinka kitose jurisdikcijose, gali išaiškėti, kad jų sudarytiems elektroniniams kontraktams yra taikytini šių kitų valstybių įstatymai. To pasėkoje elektroniniams kontraktams gali būti taikomos specialios taisyklės. Dar daugiau, gali paaiškėti, kad pagal tos valstybės teisę kontraktas iš viso laikomas nesudarytu.
- (b) Komunikavimas vykdomas bendrajame serveryje. Šalys, netgi ir būdamos skirtingose valstybėse, tarpusavyje komunikuoja per bendrą serverį (pvz. pasijungę prie *OL Service Providers* sistemos). Bet koks elektroninis paštas yra sukuriamas, laikomas, išsiunčiamas, gaunamas, tvarkomas tame bendrajame serveryje. Tai turi keletą pasekmių šalims. Pirmą, šalys savo komunikavimą patiki trečiajai šaliai, serverio operatoriui, ir tokiu būdu galima teigti, kad šiam atvejui taikytina pašto dėžutės teorija ir bet koks kontraktas laikomas sudarytu, kuomet akceptantas išsiunčia savo akceptą. Antra, jeigu kontraktas yra sudarytas, tai jis laikomas sudarytu ne oferento buvimo vietoje, bet pačiame serveryje. Taigi – tinkama jurisdikcija – serverio. Viena bendresnių šio scenarijaus problemų yra ta, kad šalys gali visiškai nežinoti jurisdikcijos klausimo ir gali manyti, kad bet kokie tarp jų sudaryti elektroniniai kontraktai paklūsta jų valstybių įstatymams. Tai labai aktualu, kai abu ar netgi daugiau naudotojų yra pvz. Anglijoje, o serveris – Vokietijoje. Be abejo, šalys gali išvengti šios problemos pasirinkdami jų kontraktui taikytiną teisę.
- (c) Komunikavimas per serverius – tarpininkus. Jurisdikcijos klausimo požiūriu šis scenarijus panašus į scenarijų b). Skirtumas tik tas, kad EDP tvarkymo mechanizme dalyvauja bent du serveriai. Čia naudotojai pasijungia jau prie skirtingų serverių, kuriuose ir sukuriami bei tvarkomi EDP. Šalys gali prieiti prie elektroninio pašto, tačiau ne savo kompiuteriuose, o būtent serveriuose. Naudotojas gali sukontaktuoti su tinklo serveriu vienoje vietoje. Tokios interakcijos rezultatas – serveris siunčia informaciją kitam serveriui, esančiam toje pačioje vietoje arba kitur. Antrasis serveris sutvarko informaciją ir gali arba sukontaktuoti su naudotoju, tokiu būdu pašalinant pirmojo serverio dalyvavimą, arba informaciją nusiųsti atgal pirmajam serveriui, kuris savo ruožtu

³³ Yra keletas interneto paslaugas teikiančių kompanijų, kurios sutartiniais ryšiais nėra susijusios su kompanija, teikiančia elektroninio pašto paslaugas internete. Šią problemą visiškai išsprendžia UNCITRAL Pavyzdinis elektroninės komercijos įstatymas, kurio 15 straipsnis pranešimo gavimo vietą sieja ne su informacinės sistemos buvimo vieta, o su adresato buveine ar nuolatine gyvenamąja vieta.

³⁴ Šalims, kontraktus sudarančioms EDI pagalba ar elektroniniu paštu, būtų protingiausia pačiame kontrakte nustatyti, kada ir kur kontraktas laikomas sudarytu, taipogi teisę, taikytiną tokiam kontraktui. Tokiu būdu išvengiama bet kokių netikslumų ar neaiškumų.

³⁵ Serveris – kompiuteris, kuris palaiko, aptarnauja, administruoja konkretų interneto tinklą, svetainę [41, p. 628].

sukontaktuoja su naudotoju. Vienas aiškus klausimas, kuris iškyla šiame kontekste – kur elektroninis kontraktas yra laikomas sudarytu? Jeigu taikoma pašto dėžutės teorija, tai elektroninis kontraktas laikomas sudarytu kompiuteryje, iš kurio išsiųstas akceptas³⁶. Jeigu minėta teorija netaikoma, tai elektroninis kontraktas sudarytas kompiuteryje, kuris priėmė, gavo akceptą. Tai nebūtinai oferento kompiuteris, ypač kai EDP gaunamas automatiškai. Taigi, atsakymas priklauso nuo to, ar taikoma pašto dėžutės teorija, o taipogi priklausomai nuo to, ar EDP buvo akceptas, ar oferta.

(d) Daugybė tarpininkų serverių ir tinklų. Šis scenarijus yra scenarijaus c) pratęsimas. Vėlgi, pagrindinis išskylantis klausimas – jurisdikcinis. Vėlgi, yra labai svarbu išnagrinėti ir įvertinti individualių EDP funkcijas, kompiuterių vaidmenį.

(e) Virtualioji rinka. Ši rinka beveik išimtinai sudaryta iš interneto svetainių, esančių serveriuose, palaikančiuose tinklapius ar paslaugas, kurias siūlo komerciniai subjektai. Taigi, komerciniai subjektai turi informacijos tinklapius, kuriuos gali pasiekti naudotojai ar vartotojai. Priklausomai nuo to, kaip sudarytas serveris, skiriasi ir interakcija tarp naudotojo ir paties serverio. Ar serveris veikia kaip komercinio pardavėjo atstovas ar jis paprasčiausiai pertvarko informaciją į naudotiną formatą prieš siunčiant ją pardavėjui tolesniam tvarkymui? Kur ir kada elektroninis kontraktas yra sudarytas jeigu iš viso? Visų pirma, svarbu išsiaiškinti kiekvieno EDP paskirtį ir funkcijas. Kitas svarbus klausimas – kas yra kitas šalis/kontrahentas? Ar naudotojai komunikuoja su operatoriumi ar individualiais pardavėjais? Tai yra esminiai klausimai, į kuriuos būtina atsakyti, siekiant išspręsti tiek pranešimų, kontraktų įsigaliojimo, tiek ir jurisdikcijos klausimus.

Taigi, kaip tampa aišku, aukščiau išvardintos taisyklės taipogi pagrįstos minėtų pranešimų realia ir faktine kontrole jų perdavimo, persiuntimo metu.

3.3.2. Sutartiniai pranešimai.

Konvencijos 27 straipsnis aptaria pranešimus, kuriais apsieičiama tarp šalių jau galiojant pirkimo-pardavimo sutarčiai [33, p. 189; 40, p.2,27]. Jis nustato: “Jeigu Konvencijos III dalyje nėra tiesiogiai numatyta kitaip, tai atvejais, kai pranešimas, prašymas ar kitokia žinia yra perduoti ar padaryti šalies pagal šią dalį ir tinkamomis toms aplinkybėms priemonėmis, uždelsimas ar klaida pranešimo perdavime ar jo negavimas neatima iš šios šalies teisės remtis tuo pranešimu”.

Iš šio straipsnio formuluotės tampa aišku, kad galimos dvi situacijų, kurios gali kilti tam tikro pranešimo siuntimo atveju, rūšys. Pirma, kaip bendra taisyklė, pranešimui užtenka būti išsiųstam tinkamomis toms aplinkybėms priemonėmis, kad toks pranešimas būtų laikomas teisiškai galiojančiu [48, p. 109-110; 40, p. 1-3, 7]. Terminui ‘išsiųstas’ yra suteikiama įprastinė reikšmė – tai yra laiško pateikimas paštui ar telekso išsiuntimas. Panašiai, tai turėtų reikšti elektroninio pranešimo išsiuntimą teisingu ir tinkamu elektroninio pašto adresu ar EDI pranešimo išsiuntimą atitinkamu VANS adresu. Kai tik siuntėjas atlieka viską, kas yra jo kontrolėje, kad būtų išsiųstas. konkretus pranešimas tokiu būdu, kad jis turėtų pasiekti gavėją, išsiuntimo aktas yra laikomas baigtu, o Konvencijos 27 straipsnio reikalavimai - įgyvendinti [40, p. 7; 33, p. 190]. Taigi, jeigu pranešimas yra išsiųstas tinkamai ir laikantis aukščiau įvardintų reikalavimų, visa tokio pranešimo atsitiktinio žuvimo, dingimo, iškraipymo ir pan. rizika tenka jo adresatui, gavėjui.

Terminas ‘tinkamomis toms aplinkybėms priemonėmis’ nėra apibrėžtas ir paaiškintas pačioje Konvencijoje, todėl turi būti aiškinamas remiantis bendraisiais Konvencijos aiškinimo principais, aptartais aukščiau. Akivaizdu, kad jeigu šalys susitarė dėl konkrečių komunikavimo priemonių ir metodų, ir pranešimas buvo išsiųstas laikantis tokio susitarimo, to visiškai pakanka Konvencijos prasme ir tikslais. Jeigu šalių susitarimas numato, kad visi pranešimai turi būti atlikti faksu, tai tinkamai išsiųstas faksinis pranešimas atitiks visus Konvencijos reikalavimus. Jeigu sutartis numato keletą alternatyvių variantų, pats siuntėjas turi pasirinkti vieną iš būdų, metodų, atsižvelgdamas į konkrečią situaciją ir jos poreikius [27, p. 32]. Aišku, jeigu sutartis numato visą eilę būdų, įskaitant tradicinį paštą, būtų mažų mažiausiai neprotinga, jeigu skubos atveju būtų siunčiamas paprastas laiškas. Taigi, jeigu yra pasirenkama tinkama priemonė, ja išsiųstas pranešimas yra laikytinas įsigaliojančiu jo išsiuntimo metu. Taigi, Konvencijos 27 straipsnis akivaizdžiai pagrįstas pašto dėžutės teorija. Taigi, bendras principas, taikytinas netiesioginių ryšio priemonių atžvilgiu, yra tas, kad gavėjas privalo būti tokioje padėtyje, kuri jį įgalintų būti informuotam apie gautą pranešimą, nepriklausomai nuo to, ar jis buvo realiai informuotas.

Antra vertus, Konvencijos 27 straipsnis nurodo, kad pašto dėžutės teorija netaikytina, jeigu pati Konvencija tai aiškiai numato. Tam tikrais atvejais, pvz., yra išakmiai reikalaujama, kad gavėjas gautų pranešimą (Konvencijos 48 (4) straipsnis). Kaip nurodyta aukščiau, ‘gauti’ šiame kontekste turėtų reikšti tą patį ką ir ‘pasiekti’ [33, p. 198-190; 15, Art. 27, p. 1-5].

Teisė ar pareiga įspėti kitą šalį ar jai pranešti pagal Konvencijos nuostatas kyla šiomis aplinkybėmis:

³⁶ Šioje byloje mašina, sudaranti kontraktą – parkavimo automatas, parduodantis stovėjimo talonus. Teisėjas Lord Denning M.R. nurodė: oferta yra pateikta, kai parkavimo automato savininkas jį pastatė ir parengė pinigų priėmimui. Akceptas įvyksta, kai vartotojas, klientas į automatą įmeta pinigus [72, p. 193].

(a) Ispėjimas, kaip sąlyga tam tikros teisės sutarties pažeidimo atveju įgyvendinimui, realizavimui³⁷. Konvencijos 26 straipsnis nustato, kad sutartis gali būti vienos šalies iniciatyva nutraukta tik jeigu apie tai pranešta kitai šaliai. Panašiai, pirkėjas netenka teisės remtis prekių neatitikimu, jeigu jis apie tai per protingą laiko tarpą nepraneša pardavėjui (39 straipsnis) [33, p. 255; 14, p. 62-64]. Šiais atvejais, kuomet sutartis yra pažeista vienos iš šalių, užtenka pranešimo išsiuntimo tinkamomis priemonėmis. Tokiais atvejais teisingiausia, jeigu komunikavimo riziką prisiima būtent kaltoji šalis.

(b) Tam tikrų teisių suteikimas ar išsaugojimas nukentėjusiajai šaliai³⁸. Pvz. *force majeure* atveju siuntėjas nėra atleidžiamas nuo atsakomybės atlyginti nuostolius, jeigu pranešimas nepasiekia kitos šalies [48, p. 296]. Tai teisingas ir pagrįstas rizikos paskirstymas, nes kaltoji šalis žino, kad ji neįvykdys sutarties, tuo tarpu kai kita šalis apie tokias aplinkybes gali ir nežinoti. Todėl būtina užtikrinti, kad nekaltoji šalis apie tokią situaciją būtų tinkamai informuota. Konvencijos 71 straipsnio prasme šalis gali sustabdyti savo prievolių vykdymą, jeigu po sutarties sudarymo iš tam tikrų aplinkybių tampa aišku, kad kita šalis neįvykdys esminės dalies savo prievolių [48, p. 265]. Tokia teisė įgyjama apie tai tinkamai pranešant kitai šaliai. Todėl yra ganėtinai keista, kad tokiu atveju taikoma pašto dėžutės teorija, o ne gavimo teorija. Šiuo atveju dar nekyla klausimas dėl sutarties pažeidimo – tik stiprūs įtarimai, kad tai gali įvykti [15, Art. 71, § 8; 14, p. 116-117]. Be jokios abejonės, šioje situacijoje sąžiningumo ir teisingumo principas reikalauja, kad komunikavimo riziką prisiimtų būtent siuntėjas, o ne gavėjas, ir būtų taikoma *Zugangstheorie* [27, p. 33].

(c) Tam tikrų teisių suteikimas ar išsaugojimas sutartį pažeidusiajai šaliai³⁹. Konvencijos 48 (2) straipsnio prasme sutartį pažeidusioji šalis turi teisę pareikšti ketinimą ištaisyti pažeidimus ir atlikti įvykdymą per konkretų laikotarpį. Jeigu kita šalis neatsako į tokį pareiškimą, sutartį pažeidusiajai šaliai yra suteikiama galimybė ištaisyti pažeidimus ir atlikti įvykdymą per konkretų laikotarpį.

(d) Prievolės įvykdymas⁴⁰. Konvencijos 32 (1) ir 67 straipsnių prasme, pardavėjas privalo pranešti, kad tam tikros prekės nėra aiškiai identifikuotos, bet jos išsiųstos pirkėjui. Jeigu toks pranešimas pirkėjui nėra išsiunčiamas, prekių žuvimo, sugadinimo ir pan. rizika lieka pardavėjui. Šiuo atveju Konvencija vėl pasirenka pašto dėžutės teoriją. Šioje situacijoje taipogi galima kvestionuoti pašto dėžutės teorijos taikymo teisingumą, kadangi aktualus ir realus prekių identifikavimas turi būti atliktas pardavėjo ir tik jis žino, kada jis tai atliks ir ar iš viso tai atliks. Taigi, yra labai svarbu, kad šalis, kuriai tenka komunikavimo rizika, būtų tokioje padėtyje, kad ji sužinotų, kada rizika yra perkeliama kitai šaliai, tam, kad ji galėtų imtis prevencinių veiksmų, pvz. apdrausti prekes ir pan. Todėl tokiose aplinkybėse taipogi turėtų būti taikoma *Zugangstheorie* [15, Art. 27, § 2.6].

4. Formalumai.

4.1. Reikalavimai formos atžvilgiu.

Daugelio, tame tarpe ir Europos, valstybių civiliniuose kodeksuose išlieka formalūs reikalavimai sutarčių sudarymui, bet jie paprastai netaikomi komerciniams sandoriams⁴¹. Kontraktų atžvilgiu paprastai yra taikomos trys skirtingos reikalavimų formos atžvilgiu grupės: reikalavimas, kad kontraktas būtų sudarytas raštu, būtų pasirašytas ir būtų patvirtintas, autentifikuotas kokios nors trečiosios šalies – pvz. notaro ir pan. Tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo kontekste, kilnojamojo turto atžvilgiu taikomi tik pirmieji du reikalavimai [21, p. 1255; 63, § 16.1.]. Šie reikalavimai yra įtvirtinti siekiant dviejų pagrindinių tikslų: teisinio aiškumo ir autentiškumo. Kita vertus, daugelis rašytinių kontraktų turi standartinę nuostatą, kad sutartis gali būti pakeista tik rašytiniu šalių susitarimu, o tai šiuos reikalavimus formos atžvilgiu padaro privalomais [58, p. 117-119]. Tokia sutartinė nuostata gali sukelti labai sunkių pasekmių elektroninio pašto, EDI panaudojimui.

Pačios Konvencijos nuostatos formos reikalavimu yra labai liberalios – jos 11 straipsnis įtvirtina bendrą principą, nereikalaujantį, kad pirkimo-pardavimo sutartis būtų sudaryta arba patvirtinta rašytine forma, arba atitiktų bet kokią kitą reikalavimą formos atžvilgiu. Tačiau šios nuostatos taikymui gali užkirsti kelią 12 straipsnyje įtvirtinta imperatyvinė nuostata, numatanti, kad bet kuri Konvencijos II dalies nuostata, leidžianti, kad pirkimo-pardavimo sutartis, jos pakeitimas ar nutraukimas šalių susitarimu arba bet kokia oferta, akceptas ar kitoks ketinimo pasireiškimas būtų atliekami ne rašytine, o bet kokia kita forma, netaikoma, jei bent vienos iš

³⁷ Konvencijos 39 straipsnio 1 ir 2 dalys – defektyvios prekės; 42 ir 43 straipsnio 1 dalis - prekės apsunkintos trečiųjų asmenų reikalavimais; 72 straipsnio 2 dalis – išankstinis sutarties vykdymo sustabdymas; 88 straipsnio 1 ir 2 dalys – teisė parduoti prekes, kaip pareigos jas išsaugoti dalis.

³⁸ Konvencijos 71 straipsnio 2 dalis – vykdymo sustabdymas; 79 straipsnio 4 dalis – *force majeure*.

³⁹ Konvencijos 48 straipsnio 2 dalis.

⁴⁰ Konvencijos 32 straipsnio 1 ir 2 dalys; 67 straipsnis.

⁴¹ Kita vertus, pažymėtina, kad formalų reikalavimų nesilaikymas kaip taisyklė neliečia pačios sutarties egzistavimo klausimo. Šiuo atveju forma tėra įrodymas ir jos nesilaikymas iš nesilaikiusios šalies atima teisę siekti privestinio sutarties įgyvendinimo ar teisę remtis liudytojų parodymais (LR CK 58 straipsnis) [4].

šalių verslo vieta yra Susitariančiojoje valstybėje, kuri yra padariusi pareiškimą pagal šios Konvencijos 96 straipsnį⁴².

Ar elektroninis paštas, faksas ar EDI, kurie nėra išspausdinti, atitinka rašytinės formos reikalavimus, nustatytus įstatymais arba šalių susitarimu, skirtingose valstybėse išsprendžiama skirtingai [33, p. 189-190]. Daugumoje valstybių elektrone forma išreikšti pranešimai yra laikomi rašytiniais, jeigu jie įskaitomi žmogaus akimi, netgi jeigu jie tėra monitoriaus ekrane. Šis progresyvus ir realistinis požiūris ypatingai išgalėjęs JAV [44, p. 337-341]. Kitose valstybėse dėl to dar kyla abejonių [63, § 16.3.2.; 26, p.10-11].

Konvencijos 13 straipsnio prasme, telegramos ir teleksai aiškiai patenka į 'rašytinių' terminą [33, p. 180]. Abiejų šių komunikacijų atveju adresatas gauna išspausdintą pranešimą, todėl jis priemas materialiaje formate, o ne vien grynai elektroninėje formoje. Kadangi Konvencijos priėmimo metu nebuvo žinomos tokios ryšio priemonės, kaip elektroninis paštas, EDI ir pan. [33, p. 132], turėtų būti įvertinta ir nustatyta, ar šios naujos technologijos patenka į Konvencijos 13 straipsnio sritį. Akivaizdu, kad elektroninių komunikacijų kontekste pati Konvencija pateikia tik nuorodą į teleksą, o apie kitas formas neužsimena⁴³, tokiu būdu paliekant dirvą teisės spragoms, tai yra ji nesureguliuoja tokių santykių, kurie aiškiai ir nedviprasmiškai patenka į Konvencijos reguliavimo sritį, todėl šiuo atveju būtinas tokią spragą užlopyti pasiremiant Konvencijos aiškinimo metodu [14, p. 24]. Nors teleksas dar vis plačiai tebe naudojamas ir šiandien, telegrama moderniajame verslo pasaulyje tapo visiškai seniena, kurios vietą be konkurencijos užėmė EDI ir elektroninis paštas. Aiškinant šį Konvencijos straipsnį, formalumų laisvės ir sutarties laisvės principai leidžia teigti, kad toks plečiamasis jo aiškinimas yra tinkamas. Konvencijos 13 straipsnis, nustatydamas sąvokos "rašytinė forma" turinį, neapriboja jos vien tik telegrama ar pranešimu teleksu. Šis straipsnis tik numato, kad telegrama ar pranešimas teleksu visais atvejais atitinka rašytinės formos reikalavimus ir visiškai nepasisako kitokia forma padarytų pranešimų atžvilgiu. Tai reiškia, kad Konvencijos 13 straipsnis turi būti suprantamas kaip apimantis visas elektronines komunikavimo priemones. Todėl faksas, elektroninis paštas, EDI pranešimas turėtų būti pripažįstami rašytiniais Konvencijos tikslais, kai reikalaujama rašytinės formos [33, p. 130; 14, p.24]. Tuo atveju, jei būtina nustatyti, ar faksas ir EDI atitinka taikomos vidaus teisės reikalavimus formos atžvilgiu, atsakymas turi būti rastas šioje teisėje. Visgi, kadangi Konvencija 12 ir 96 straipsnių pagrindu leidžia valstybėms 11 straipsnio, įtvirtinančio formos laisvę, atžvilgiu padaryti išlygą, pranešimo galiojimo klausimą išsprendžiant taikytinos teisės, o ne Konvencijos, pagrindu [48, s. 68].

Taigi, darytina išvada, kad iš pačios Konvencijos nuostatų neišplaukia tai, kad jos nuostatos yra išimtinai taikytinos tik konkrečiai joje paminėtoms komunikacijų formoms. Konvencija nustato, kad tiesioginių ir momentinių ryšio priemonių aplinkoje pranešimas turi būti išgirstas gavėjo, adresato⁴⁴. Kitais atvejais pranešimas turi būti adresatui įtektas asmeniškai ar pristatytas jo adresu [33, p. 179]. Pritaikant analogijos metodą, galima padaryti išvadą, kad elektroninių komunikacijų kontekste pranešimo išsiuntimas galiojančiu adresu adresu, kuriuo gavėjas pagrįstai ir protingai tikisi gauti tokio pobūdžio pranešimus akivaizdžiai patenkina Konvencijos reikalavimus [15, Art. 24, 2.4.]. Principas, pagrindžiantis Konvencijos 24 straipsnį ir suteikiantis gaires jo aiškinimui, yra principas, kad bet koks pranešimas turi būti arba asmeniškai gautas gavėjo (tiesioginių komunikacijų atveju), arba turi būti efektyviai patalpintas, patekti jo dispozicijon tokioje vietoje, kur jis paprastai gauna tokio pobūdžio pranešimus ar kur normalioje reikalų eigoje jis turėtų tikėtis juos gauti [33, p. 179; 15, Art. 24, § 2.4.; 47, Art. 24, p. 13]. Todėl pranešimas, išsiųstas elektroniniu paštu, arba faksu, arba VANS adresais, nurodytais gavėjo, neabejotinai atitinka galiojimo kriterijus, nustatytus Konvencijos. Pabrėžtina, kad tokią išvadą akivaizdžiai patvirtina ir Konvencijos preambulė – "<...> vieningų normų <...> priėmimas prisidėtų prie teisinių barjerų tarptautinėje prekyboje pašalinimo ir skatintų tarptautinės prekybos plėtrą", kuri atskleidžia Konvencijos esmę sudarančią filosofiją –jos taikymas turi būti kuo vienodesnis, kuo platesnis, ekstensyvesnis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad UNIDROIT Tarptautinių komercinių kontraktų principai rašytinės formos reikalavimu taipogi pasitelkia funkcinį apibrėžimą ir jį apibrėžia kaip: "bet kokią komunikacijų formą, metodą, kuri įgalina informacijos, esančios konkrečiame pranešime, išsaugojimą ir to pranešimo atkūrimą apčiuopiamoje formoje." [8] Akivaizdu, kad toks apibrėžimas apima ir kompiuterinius duomenų įrašus, elektroninius pranešimus. Tokią poziciją įtvirtina ir Europos Komercinių Kontraktų Principų 1:301(6) straipsnis

⁴² Konvencijos 96 straipsnis: "Susitariančioji valstybė, kurios įstatymai reikalauja, kad pirkimo - pardavimo sutartys būtų sudaromos ar patvirtinamos rašytine forma, bet kuriuo metu pagal 12 straipsnį gali padaryti pareiškimą, kad bet kuri šios Konvencijos 11 straipsnio, 29 straipsnio ar II dalies nuostata, leidžianti, kad pirkimo - pardavimo sutartis arba jos pakeitimas ar nutraukimas šalių susitarimu arba bet kokia oferta, akceptas ar kitoks ketinimo pasireiškimas būtų atliekami ne rašytine, o bet kokia kita forma, netaikoma, jeigu bent vienos iš šalių verslo vieta yra toje valstybėje". Pažymėtina, kad Konvencija apriboja valstybių ratą, kurios gali padaryti išlygą pagal 96 straipsnį – tai valstybės, kurių įstatymai reikalauja, kad pirkimo-pardavimo sutartys būtų sudaromos ar patvirtinamos raštu (96 straipsnis). Visų antra, nors ir kaip plačiai suformuluotas 12 straipsnis, jo taikymas apribotas Konvencijos 11, 14-24 ir 29 straipsniais. Taigi akivaizdu, kad šis straipsnis neapima visų pranešimų reikalaujamų ar leidžiamų Konvencijos. Jis apima tik tuos pranešimus, kurie yra susiję su sutarties sudarymu, jos pakeitimu ar nutraukimu šalių susitarimu. Formuluoatė "jos pakeitimas ar nutraukimas šalių susitarimu" aiškiai parodo, kad nei vienašalis pareiškimas nutraukti sutartį, nei pareiškimas dėl kainos sumažinimo, padarytas pagal 50 straipsnio 1 punktą, pranešimas dėl defektų ar laiko apribojimo nustatymų ir kiti panašūs pranešimai nepatenka į išlygos bei atitinkamų vidaus taisyklių dėl formos sferą. Tokiems pranešimams netaikomi formos reikalavimai, net kai 96 straipsnio išlygos pasekmėje, sutarčiai taikomos vidaus taisyklės, prilyginti tradiciniams rašytiniams dokumentams. Pažymėtina, kad tai įtvirtina ir Konvencijos 13 straipsnis, apibrėžiantis "rašytinės formos" sąvoką Konvencijos tikslais.

⁴³ Pagal Konvencijos 13 straipsnį Konvencijos tikslais "rašytinė forma" apima telegramą ir pranešimą, siunčiamą teleksu.

⁴⁴ Konvencijos 24 straipsnis. Ar pranešimai, paliekant žinutę telefono atsakiklyje laikytini žodiniais pranešimais ar ne, yra diskutuotinas klausimas [Žr. 40, Art. 24, p. 14].

[37], kuris aiškiai nurodo, kad "rašytiniai" pareiškimai apima telegramą, teleksą, telefaksą, elektroninį pašta ir kitas ryšio priemones, kurios abi šalys įgalina perskaityti gautą pranešimą. Taigi, galima daryti išvadą, kad du pagrindiniai *lex mercatoria* šaltiniai - UNIDROIT Tarptautinių komercinių kontraktų principai ir Europos Komercinių Kontraktų Principai formos atžvilgiu aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtina funkcinio ekvivalentiškumo koncepciją, įgalinančią ir naujausius komunikacijų metodus atitikti rašytinės formos reikalavimus. To pagrindu galima daryti išvadą, kad Konvencija, būdama vienu iš pagrindinių *lex mercatoria* šaltinių [31], jos interpretavimo procese taipogi turėtų būti aiškinama kaip apimanti aukščiau paminėtas naujausias komunikacijų formas.

Aukščiau minėtas išvadas akivaizdžiai patvirtina kitas UNCITRAL parengtas dokumentas – anksčiau minėtas Pavyzdinis elektroninės komercijos įstatymas, kuris pagrįstas taip vadinama funkcinio ekvivalentiškumo koncepcija, reiškiančia, kad yra būtina tradicinių popierinių reikalavimų tikslų ir funkcijų analize, siekiant nustatyti, kaip tie tikslai ir funkcijos gali būti patenkinti ar pasiekti panaudojant modernias elektronines technologijas [7].

Pranešimo autentifikavimas yra kur kas didesnė problema. Daugelyje valstybių parašo reikalavimas vis dar tegali būti patenkintas fiziniu parašu, uždėtu ant popierinio dokumento⁴⁵. Taip vadinamųjų elektroninių parašų neužtenka, nebent elektroninės autentifikacijos atžvilgiu yra galiojanti speciali nuostata. Pati Konvencijos jokių atveju nereikalauja parašo, o ir patys 12 bei 96 straipsniai taikomi tik rašytinės formos atžvilgiu. Taigi, elektroninio parašo reikalavimas gali tapti svarbiu tik tuomet, kai šalys pačios susitarė dėl autentifikacijos reikalavimo.

4.2. Kada yra reikalaujama formalumų?

Konvencijos išeitinė koncepcija formalių reikalavimų atžvilgiu – nėra reikalaujama jokių formalumų [14, p. 30-31]. Taigi, tarptautiniai prekių pirkimo-pardavimo kontraktai gali būti sudaryti bet kokia šalims patogia ir priimtina forma, įskaitant ir naujausių technologijų panaudojimą⁴⁶. Visgi, kai šalys naudojasi kitomis ryšio priemonėmis, jos turėtų žinoti standartines sąlygas, nustatančias formalius reikalavimus [33, p. 184-185]. Tokiais atvejais tarp šalių turi būti susitarta, kad elektroniniai pranešimai bus laikomi rašytiniais ir kad alternatyvios autentifikavimo procedūros bus pripažintos 'parašais'. Tai tarp šalių gali būti nustatyta standartinėse sutartyse arba apsikeitimo duomenimis sutartyse (angl. *Interchange Agreements*).

Konvencijos pozicija formalių reikalavimų atžvilgiu visgi yra apsinkinta 12 straipsnyje įtvirtinta išimtimi [33, p.129]. Tai reiškia, kad tam tikros valstybės gali reikalauti, kad sutartis būtų sudaryta raštu, tačiau jokių reikalavimų parašo atžvilgiu jos taikyti negali [14, p. 30-31; 33, p. 129]. Valstybės, kurios padarė išlygą 96 straipsnio pagrindu – Argentina, Baltarusija, Čilė, Estija, Lietuva, Vengrija, Ukraina ir Rusijos Federacija [27, p. 37]. Visgi, jeigu šiose valstybėse rašytinės formos reikalavimas yra aiškinamas lygiai taip pat plačiai, kaip ir Konvencijos atveju, tokių išlygų buvimas negali paveikti naujų technologijų panaudojimo kontraktų sudarymui.

5. Apsikeitimo duomenimis susitarimai.

Atsižvelgiant į tai, kad daugelio valstybių įstatymai elektroniniams kontraktų sudarymo būdams dar vis neužtikrina tokio teisinio pripažinimo, tokios teisinės apsaugos, kokia yra suteikiama tradiciniams metodams, šalys, siekdamos teisinio aiškumo ir stabilumo pradėjo sudarinėti taip vadinamus rėminius arba apsikeitimo duomenimis susitarimus (angl. *Interchange Agreements*) [13, p. 31; 28, p. 1717]. Aštuntojo dešimtmečio pradžioje besivystančios EDI sistemos dažniausiai buvo pagrįstos VANS, kurios buvo uždaros apsikeitimo informacija sistemos, paremtos griežtais saugumo ir duomenų vientisumo reikalavimais [38, p. 10044-1045]. Visgi, šalys negalėjo būti užtikrintos, kad teismai pripažins jų EDI bendravimo sistemą ir ją įgyvendins taip, kaip to siekia pačios šalys, todėl minėtieji apsikeitimo duomenimis susitarimai atsirado kaip neišvengiama to pasekmė.

Šie susitarimai sureguliuoja standartinį komunikavimo procesą, nustato, kas turi prisiimti pranešimo dingimo, iškraipymo ir pan. riziką. Paprastai tokiuose apsikeitimo duomenimis susitarimuose (angl. *Interchange Agreements*) nebūna sąlygų dėl esminių verslo reikalų ar dalykų. Doktrinoje ilgainiui išsivystė nuostata, kad asmuo, naudodamasis EDI sistema, *ipso facto* išreiškia savo valią dėl visų vėliau šia sistema siųstų pranešimų turinio [29, p. 12], todėl tokie apsikeitimo informacija susitarimai vertintini kaip suderinantys abiejų šalių interesus. Apsikeitimo duomenimis susitarimai (angl. *Interchange Agreements*) patys savaime nėra pirkimo-pardavimo sutartys, tačiau jų sąlygos nuorodos būdu gali būti į ją inkorporuotos [33, p. 56.2]. Kaip pažymima doktrinoje, tokie susitarimai įgalina pasiekti bent tris tikslus: (a) pašalinti neaiškumus dėl formos, nes tokie

⁴⁵ Dar kartą tenka pripažinti, kad JAV įsigalėjo žymiai atviresnis ir komerciškai efektyvesnis požiūris [63, § 16.4. - § 16.5].

⁴⁶ Konvencijos 11 straipsnis: "Nereikalaujama, kad pirkimo - pardavimo sutartis būtų sudaryta arba patvirtinta rašytine forma, arba atitiktų bet koki kitą reikalavimą formos atžvilgiu. Ji gali būti įrodinėjama bet kokiomis priemonėmis, tarp jų liudytojų parodymais".

susitarimai sudaromi raštu; (b) aiškiai įtvirtinti šalių teises ir pareigas; (c) nustatyti elektroninių pranešimų įsigaliojimo momentą bei vietą [38, p. 1045].

Konvencijos prasme šalys gali nevaržomai bet kokia joms priimtina ir patogia forma nustatyti ir vystyti savo verslo santykius ir vienintelės Konvencijos dalys, kurios negali būti pakeistos šalių susitarimų – tai nuostatos, įtvirtinančios imperatyvius formalius reikalavimus [33, p. 84; 15, Art. 6, § 3.5.1.] Taigi Konvencija išlieka sutarčių laisvės ir šalių valios sergėtoja. Išliekantis vienintelis šalių valios apribojimas – šalių valios išraiškos galiojimas, kuris nustatytinas taikytinos teisės pagrindu.

6. Išvados.

Nuogaštavimai, kad Konvencija taps nekintančiu, sustabarėjusiu ir statišku teisinės unifikacijos monumentu, nesugebančiu tinkamai sureaguoti į kintančias aplinkybes sparčiai besivystančiame pasaulyje, iki šiol dar nepasitvirtino. Elektroninė revoliucija, prasidėjusi XX a. pabaigoje ir ko gero tebevykstanti šiuo metu, naujos komunikacijų ir ryšių priemonių formos sąlygojo naujų verslo formų bei metodų atsiradimą. Šie pokyčiai suteikė puikią progą išbandyti ir kartu įvertinti pačios Konvencijos lankstumą. Šis straipsnis aiškiai parodo, kad Konvencija ir jos principai yra pakankamai lankstūs, kad galėtų tinkamai prisitaikyti prie sparčiai kintančių santykių. Sritis, kuriose Konvencijos taikymas yra komplikuoatas, yra susijusios ne su naujų technologijų evoliucija, bet su struktūriniais ir konceptualiais trūkumais, kurie egzistavo jau pačios Konvencijos priėmimo metu ir kurie lygiai taip pat taikytini visoms kitoms ryšių ir komunikavimo priemonėms. Ši analizė aiškiai pademonstruoja, kad Konvencija – išsamus ir logiškas teisės darinys, sugebantis išgyventi ir augti šiuolaikiniame pasaulyje. To pasėkoje galima drąsiai teigti, kad Konvencija, net ir nepriėmus jos pakeitimų, yra tinkamas ir efektyvus elektroninės komercijos sureguliuojamo instrumentas. Konvencija tik patvirtina doktrinoje paplitusią pažiūrą, kad elektroninė komercija ir elektroninių kontraktų sudarymas daugiau susiję su metodu, forma, o ne su pačių kontraktų turiniu, sąlygomis ar struktūra [24, p. 1]. Šia prasme Konvencija tik dar kartą pademonstruoja, kad ji – gyvas, augantis ir į aplinkos pokyčius aktyviai reaguojantis organizmas. Kita vertus, šis straipsnis įrodo, jog naujų technologijų atsiradimas ir vystymasis ne tik kad negali pakeisti esminių sutarčių teisės principų, bet priešingai – turi pastariesiems tarnauti. Visgi, į Konvencijos reguliavimo sritį nepatenka tam tikros elektroninės komercijos formos – iki šiol verda diskusijos, ar taip vadinamieji e-produktai laikytini ‘prekėmis’ Konvencijos prasme. Dar daugiau, Konvencija netaikytina paslaugoms, todėl yra būtinos visuotinai pripažintos aiškos ir išsamios tarptautinės taisyklės, kurios nustatytų tokių e-produktų ir/ar paslaugų teisinį režimą, suteiktų teisinio reguliavimo rėmus, o elektrininės komercijos atžvilgiu įtvirtintų teisinį aiškumą bei stabilumą.

Literatūros sąrašas:

1. Commission Recommendation No. 94/820/EC of 19 October 1994 relating to the legal aspects of electronic data interchange, OJ L 338, 28/12/1994.
2. Directive No. 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market, OJ L 178, 17/07/2000.
3. Economic and Social Impacts of Electronic Commerce: Preliminary Findings and Research Agenda. OECD, 1999. (http://www.oecd.org/subject/e_commerce/summary.htm).
4. Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas. Oficialus teksats su pakeitimais ir papildymais iki 1998 m. rugsėjo 10 d., VĮ Teisinės informacijos centras. Vilnius, 1998.
5. Rome Convention on Law, Applicable to Contractual Obligations, OJ L 266, 09/10/1980.
6. Vienos Konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių // Valstybės žinios 1995, Nr. 102-2283.
7. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce. Fifty-first Session, Supplement No. 17 (A/51/17), 1996.
8. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome, 1994.
9. U.N. doc. A/Conf. 97/19, New York: United Nations (1981).
10. Uniform Commercial Code (12th ed.). West Publishing Co; St. Paul, 1991.
11. ABA Electronic Messaging Services Task Force. The Commercial Use of EDI – A Report and Model Trading Partner Agreement // Business Lawyer, Vol. 45, 1990.
12. Boss A.H., Winn J. K. The Emerging Law of Electronic Commerce // The Business Lawyer, 1997, Vol. 52, No. 4.
13. Boss A.H. EDI: Private Contracting Toward a Global Environment // 13 New Jersey International Law & Business, 1992.
14. Bernstein H. and Lookofsky J. Understanding the CISG in Europe. Hague, 1997.
15. Bianca C.M. and Bonell M.J. Commentary on the International Sales Law – The 1980 Vienna Convention. Milano, 1987.
16. Cavanillas S., Nadal A.M. Contract Law Deliverable 2.1.7 // Electronic Commerce Legal Issues Platform, 1999. (http://www.jura.uni-muenster.de/eclip/eclip_1.htm).
17. Cheshire, Fifoot & Furmston. Law of Contract (13th ed.). Butterworth, 1996.
18. Christie R.H. The Law of Contract in South Africa (3rd ed.). Durban, 1996.

19. Clarkson C.M.V. and Hill J. J. Conflict of Laws. London, 1997.
20. Davis L. Contract Formation on the Internet: Shattering a Few Myths // Law & the Internet, Hart Publishing. Oxford, 1997.
21. Dicey and Morris. Conflict of Laws (12th ed.). London, 1993.
22. Diedrich F. Maintaining Uniformity in International Uniform Law Via Autonomous Interpretation: Software Contracts and the CISG // 8 Pace International Law Rev., 1996.
23. Digital Products: The Case for Services: Why the GATS Applies to Digital Products (26 March, 1999). (<http://europa.eu.int/comm/trade/services/ecommerce/digi.htm>).
24. Dodd J. C., Hernandez J. A. Contracting In Cyberspace // Computer Law Review and Technology Journal, 1998.
25. Dodd J. C. Systems Integration Contracts and the Revision of UCC Article 2 // Proprietary Rights, 18. 1995, 7 No. 1.
26. Eiseln S. The Electronic Data Interchange Agreement // SA Merc. LJ, 1995.
27. Eiseln S. Electronic Commerce and the UN Convention on Contracts for the International Sales of Goods // The EDI Law Review, 1999, No. 6.
28. Electronic Messaging Services Task Force. Model Electronic Data Interchange Agreement and Commentary // 45 Business Law, 1990.
29. Elias L., Gerard J. The Formation of Contract by Electronic Data Interchange // TEDIS Report, 1991.
30. Farnsworth A. E. Farnsworth on Contracts. Little, Brown and Company, Boston, Toronto, London, 1990.
31. Guillemard S. A comparative study of the UNIDROIT Principles and Principles of European Contracts and some dispositions of the CISG applicable to the formation of international contracts from the perspective of harmonisation of law, 1999. (<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/guillemard1.html>).
32. Hertog P, Bouwman H. Measuring E-Commerce: Recommendations for a Dutch E-Commerce Monitor (A study of the Netherlands Ministry of Economic Affairs, Electronic Services and Information Technology Department, Utrecht, July, 1999). (<http://www.minez.nl/publicaties/pdfs/06R05A.pdf>).
33. Honnold O.J. Uniform Law for the International Sales under the 1980 United Nations Convention (2nd ed.). Deventer, 1991.
34. Hyperdictionary of Electronic Commerce Law (ed. by Shamos M.I., 1999). (www.ecom.cmu.edu/resources/elibrary/ecgloss.shtml).
35. Kalakota R. and Whinston A. B. Electronic Commerce: a Managers Guide. Mass: Addison Wesley, 1997.
36. Kogels A. The EU Data Protection directive and its effects on E-commerce: the transfer of personal data to third countries. 2000. (www.kogels.com/dataprot.htm).
37. Lando O., Beale H. The Principles of European Contract Law. Dordrecht, 1997. (Pilną tekstą be kometarų ar pastabų galima rasti šiuo interneto adresu: <http://www.ufsia.ac.be/~estorme/PECL2en.html>).
38. Lemley M.A., P.S. Menell, R.P. Merges, P.Samuelson. Software and Internet Law. Aspen Law & Business, 2000.
39. Lenda P. The choice-of-law in European electronic commerce contracts. Electronic Commerce Legal Issues Platform Report on Private International Law//The international sale of products delivered digitally, 1999. (http://www.jura.uni-muenster.de/eclip/eclip_1.htm).
40. Magnus U. Wiener UN Kaufrecht (CISG) in Honsell H. (ed.) von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetz. (13th ed.). Berlin, 1994.
41. Newton's Telecom Dictionary - The Official Dictionary of Telecommunications & the Internet (15th ed.). New York, 1999.
42. North P.M. and Fawcett J.J. Cheshire and North Private International Law (11th ed.). London, 1987.
43. Official Records: Documents of the Conference and Summary Records of the Plenary Meetings and of the Meetings of the Main Committees (Vienna, 10 March - 11 April 1980), U.N. Doc. A/Conf. 97/19, New York: United Nations (1981).
44. Perrit H.H. and Baum M.S. Electronic Contracting, Publishing and EDI Law. New York, 1991.
45. Reithmann Ch., Martiny D. Internationales Vertragsrecht (4th ed.). Köln: O. Schmidt, 1988.
46. Ritter J.B. and Boss A.H. Electronic Data Interchange Agreements. Paris, 1993.
47. Schlechtriem P. (ed) Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods. Oxford, 1998.
48. Schlechtriem P. (ed). Caemmererl, Schlechtriem Kommentar zum Einheitlichen UN-Kaufrecht. München, 1995.
49. Sorieul R. The UN Convention on Contracts for International Sale of Goods as a Set of Uniform Rules for Electronic Commerce // Business Law International, 2000 September, Issue No. 4.
50. Stern E. Erklärungen in UNCITRAL-Kaufrecht. Vienna, 1990.
51. Swindells Ch. Legal Regulation of Electronic Commerce // Journal of Information, Law and Technology, 1998, No. 3.
52. The Rt. Hon. Lord Justice Mustill. The New Lex Mercatoria: The First Twenty-five Years. Clarendon Press. Oxford, 1987.
53. The relationship between international and domestic law // Science and Democracy, No. 6. Council of Europe Press, 1994.
54. Torvund O. Electronic Data Interchange // 25 Years Anniversary Anthology, Norwegian Research Center for Computers and Law. Oslo: Tano, 1995.
55. Transcript of a Workshop on the Sales Convention: Leading CISG scholars discuss Contract Formation, Validity, Excuse for Hardship, Avoidance, Nachfrist, Contract Interpretation, Parol Evidence, Analogical Application and etc. (ed. By Flechtul, H.M.)/18 Journal of law and Commerce, 1999. P. 191-258.
56. Treitel G. H. The Law of Contract (7th ed.). London, 1987.
57. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, Article to Article Remark (<http://www.uncitral.org/en-index.htm> (UNCITRAL svetainė)).
58. Van der Merwe S. Contracts – General Principles. Cape Town, 1993.

59. Will M. R. Twenty Years of International Sales Law under the CISG: International Bibliography and Case Law Digest (1980-2000) // Kluwert Law International, 2000.
60. Williston R. A. A Treatise on the Law of Contracts. Vol. 2. (4th ed.) Rochester, 1991.
61. WIPO Primer on Electronic Commerce and Intellectual Property Issues. (<http://ecommerce.wipo.INT/primer/html>).
62. Work Programme on Electronic Commerce: Submission by US (WT/GC/16 G/C/2 S/C/7IP/C/16 WT/COMTD/17, 12 February, 1999), Part 7. (http://www.wto.org/english/tratop_e/ecom_e/16_e.doc).
63. Wright B. The Law of Electronic Commerce (Looseleaf updated). Boston, 1996.
64. Zekos G.I. EDI: Electronic Techniques of EDI, Legal Problems and European Union Law // Web Journal of Current Legal Issues in association with Blackstone Press Ltd., 1999. (<http://webjcli.ncl.ac.uk/1999/issue2/zekos2.html>).
65. *Faaborg-Gelting Linien A/S v. Finansamt Flensburg* ECJC-231/94 (ECR 1996, I-2395).
66. *Household Fire Insurance v. Grant* (1879), 4 Ex. D., 216, 48. L. J., Ex. 577, 41. L.J., p.298.
67. *Luisi v. Ministero del Tesoro*, ECJ joint cases C-286/82 and C-26/83 (ECRT I-377).
68. *Manchester Diocesan Council for Education v. Commercial and General Investments Ltd.* [1970], 1 W.L.R., p. 242.
69. *Metropolitan Air Service v. Penberthy Aircraft & Leasing Co.* (1986, SD NY), 648 F. Supp., p. 1153.
70. *Navistar International Transportation Corp. v. State Board of Equalisation* // Computer Law Reporter, vol. 20, 1995. P. 1071.
71. *Society for the protection of Unborn Children v. Grogan*, ECJ case C-159/90 (ECR I-4685).
72. *Thorton v. Shoe Lane Parking Ltd.* [1971], 2 Q. B., p. 193.

Summary

Vienna Convention on International Sales of Goods Contracts of 1980 and electronic commerce

This article deals with the challenges provided by the advent of modern communication techniques to the traditional and unified rules of contract law, embodied in the universally recognised and accepted international set of rules – UN Vienna Convention on International Sales of Goods Contracts of 1980. The provisions of the UN Convention on International Sales of Goods Contracts are analysed against the backdrop of the usage of technologically new methods of communications, like Electronic Data Interchange (EDI), electronic mail, Internet, *etc.* The different approaches to the time and place of enforceability of electronic data messages, contracting as well as formalities required are discussed and applied in the context of dramatically developing environment of electronic commerce. It is shown, that the provisions of the UN Convention on International Sales of Goods Contracts are forming a coherent and inclusive body of law, pretty well suited to deal adequately and appropriately with the modern communication techniques. Despite the fact, that some aspects of electronic commerce - digital products as well as services - are not directly covered by the legal system of the UN Convention on International Sales of Goods Contracts, it is demonstrated, that UN Convention on International Sales of Goods Contracts effectively shatters the prognosis and petrifications, that it would be unable to change or be changed as needed and would therefore soon become more of a hindrance than a help.

Vilnius, 2001 m. gegužės 1 d.